

RAPORTTEJA 187

ETELÄ-SAVON VAPAA-AJAN ASUMISEN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET NYKYTILANTEESSA JA TULEVAISUUDEN SKENAARIOISSA

SUSANNA KUJALA, OUTI HAKALA, HANNU TÖRMÄ, MANU RANTANEN,
ADAM CZARNECKI JA TORSTI HYYRYLÄINEN

ETELÄ-SAVON VAPAA-AJAN ASUMISEN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET NYKYTILANTEESSA JA TULEVAISUUDEN SKENAARIOISSA

SUSANNA KUJALA, OUTI HAKALA, HANNU TÖRMÄ, MANU RANTANEN,
ADAM CZARNECKI JA TORSTI HYYRYLÄINEN

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnrotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 187

Kannen kuva Torsti Hyryläinen. Yleisöä Mäntyharjun kirkolla, taidekeskus Salmelan avajaiset 2018.

ISBN 978-951-51-3767-8 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Vapaa-ajan asumisen merkitys Etelä-Savon elinvoiman, työllisyyden ja maaseudun elinvoiman näkökulmasta on suuri. Vapaa-ajan asumisen tärkeys on huomioitu myös maakunnan strategiassa. Samalla korostetaan kestävyyttä ja tavoitellaan vahvaa aluetaloutta. Kestävästä vapaa-ajan asumisesta ja aluetaloudesta keskusteltaessa numeerinen arviointitieto vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutuksista muun muassa alueen työllisyyteen ja elintasoon on tarpeellinen.

*Etelä-Savo kestävä*n vapaa-ajan asumisen ykkösalueeksi -hankkeen keskeisin tavoite on tukea Etelä-Savon kehittymistä esimerkiksi vapaa-ajan asumisen alueeksi niin aluekehityksen kuin vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta. Lisäksi tavoitteena on lisätä maakunnan yritysten liikevaihdon kasvua, työllisyyttä, matkailutuloa ja mökkien vuokraustoimintaa sekä edistää mökkikannan arvon säilymistä ja vapaa-ajan asumisen kestävyyttä. Kehittämishanke tukee Etelä-Savon päivitettyä maakuntastrategiaa, matkailustrategiaa, Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy:n strategiaa sekä Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkien strategioita.

Tämä raportti koskee hankkeen tutkimusosion työpakettia 2. Sen tavoitteena oli selvittää Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja mökkeilyn mahdollisten muutosten vaikutukset aluetalouteen. Raportissa esitellään arviot Etelä-Savon ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutuksista maakuntaan ja sen seutukuntiin nykytilanteessa sekä kolmessa vaihtoehtoisessa tulevaisuuden skenaariossa. Lisäksi tuodaan esiin Japanissa käytössä oleva kotiseutulahjoitusjärjestelmä, joka tarjoaa uudenlaisen näkökulman monipaikkaisen asumisen hyödyntämiselle aluekehityksessä.

Aluetaloudellisten vaikutusten analyysistä vastasi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin aluetaloudellisten vaikutusten arviointitiimi professori Hannu Törmän johdolla. Aineistotyöstä, malliajoista, analyyseistä ja raportoinnista vastasivat tohtorikoulutettava Susanna Kujala sekä tutkimusavustaja Outi Hakala. Projektipäällikkö Manu Rantanen toimi työryhmässä vapaa-ajan asumisen ja aluekehityksen asiantuntijana. Ruralia-instituutissa vierailll vanhempi tutkija Adam Czarnecki (Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences) lisäsi tarkasteluun aineistoa ja pohdintaa etenkin Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden muilta kuin yrityksiltä ostettujen tuotteiden ja palvelujen käytöstä. Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmää koskevat tekstiosat on kirjoittanut tutkimusjohtaja Torsti Hyryläinen.

Kiitämme hankkeen rahoittajia Etelä-Savon maakuntaliittoa/Euroopan Aluekehitysrahastoa (EAKR), Mikkelin seutuvaliokuntaa sekä Savonlinnan kaupunkia selvityksen mahdollistamisesta. Suuret kiitokset kuuluvat myös hankkeen kehittämisosioista vastanneelle Tuula Pihkalalle (Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy) tärkeästä yhteistyöstä ja asiantuntemuksesta. Kiitokset raportin taitosta menevät graafinen suunnittelija Jaana Huhtalalle. Lisäksi kiitämme yrityskyselyyn osallistuneita henkilöitä.

Toivomme tulosten antavan eväitä Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen kestäväan edistämiseen.

Seinäjoella marraskuussa 2018

Tekijät

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	9
1 TAUSTA	11
1.1 Vapaa-ajan asuminen ja Etelä-Savon elinvoima	11
1.2 Etelä-Savon kehitys	13
1.2.1 Alueen talous	13
1.2.2 Työllisyys	14
1.3 Vapaa-ajan asunnot	15
1.3.1 Vapaa-ajan asuntojen määrä	15
1.3.2 Vapaa-ajan asuntojen pinta-ala ja varustustaso	16
1.3.3 Vapaa-ajan asuntojen käyttö	18
1.3.4 Vapaa-ajan asukkaiden rahankäyttö	18
1.4 Kaksoiskuntalaisuudesta uusiin digitaalisiin alusta ratkaisuihin – esimerkkinä Japanin kotiseutulahjoitus	21
2 AINEISTO JA MENETELMÄ	23
2.1 RegFin-malli	23
2.2 Aineisto	23
3 TULEVAISUUDEN SKENAARIOT	24
3.1 Realistinen skenaario	25
3.2 Optimistinen skenaario	27
3.3 Pessimistinen skenaario	28
4 TULOKSET	29
4.1 Aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa	29
4.2 Aluetaloudelliset vaikutukset tulevaisuuden skenaarioissa	30
4.3 Digitaalinen osallistuminen aluekehityksen välineenä	31
5 VAPAA-AJAN ASUMISTA HYÖDYNTÄVÄ ALUEKEHITYS ETELÄ-SAVOSSA	34
6 KESKUSTELUA	36
LÄHTEET	37
LIITE 1. RegFin-mallit	39
LIITE 2. Herkkyystarkastelut	42

KUVIOT

Kuvio 1. Etelä-Savo ja sen seutukunnat kartalla.....	12
Kuvio 2. Etelä-Savon BKT:n kehitys 2000–2015.....	13
Kuvio 3. Etelä-Savon kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys (netto) 2000–2015.....	14
Kuvio 4. Työllisten määrän kehitys Etelä-Savossa 2000–2015.....	14
Kuvio 5. Työttömyysasteen kehitys Etelä-Savossa 2000–2017	15
Kuvio 6. Kesämökkien määrä maakunnittain vuosina 2016, 2010 ja 2005.....	15
Kuvio 7. Maakunnan ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asujien rahankäytön oletettu muutos vuosien 2015–2030 välisenä aikana eri skenaarioissa	25
Kuvio 8. Mökkien määrän todellinen (2000–2015) ja trendiennusteen (2015–2030) mukainen kehittyminen Etelä-Savon seutukunnissa.....	27

TAULUKOT

Taulukko 1. Maakunnan ulkopuolisten omistamat vapaa-ajan asunnot Etelä-Savossa vuonna 2016.....	16
Taulukko 2. Keskimääräinen kulutus (€) mökkipaikkakunnalla vuodessa mökkitaloutta kohden.....	19
Taulukko 3. Muut kuin yrityksiltä ostetut tuotteet ja palvelut Etelä-Savossa.....	20
Taulukko 4. Tulevaisuuden skenaarioiden keskeisimmät oletukset vuosien 2015–2030 väliselle kehitykselle.....	24
Taulukko 5. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen vuonna 2015.....	29
Taulukko 6. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon työllisyyteen vuonna 2015	29
Taulukko 7. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen eri tulevaisuuden skenaarioissa	31
Taulukko 8. Maakunnan ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon työllisyyteen eri tulevaisuuden skenaarioissa.....	31

TIIVISTELMÄ

Etelä-Savo on maamme toiseksi suurin mökkimaa-kunta, missä mökkien määrä on jo lähes yhtä suuri kuin Varsinais-Suomessa. Vapaa-ajan asuminen lisää etenkin sesonkiaikoina maakunnan asukaslu-kua ja sitä kautta myös kulutusta alueella. Vapaa-ajan asumisen merkitys Etelä-Savossa esimerkiksi elinvoiman, työllisyyden ja maaseudun elävöittämi-sen näkökulmasta on merkittävä.

Tämä raportti on osa *Etelä-Savo kestävän va-paa-ajan asumisen ykkösalueeksi* -hanketta. Sen keskeisin tavoite on tukea Etelä-Savon kehittymis-tä esimerkilliseksi kestävän vapaa-ajan asumisen alueeksi sekä aluekehityksen että vapaa-ajan asuk-kaiden näkökulmasta. Raportti koskee hankkeen tutkimusosion työpakettia 2, jonka tavoitteena oli selvittää Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden kulu-tuksen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilantees-sa ja mökkeilyn mahdollisten muutosten vaikutuk-set aluetalouteen vuoteen 2030 mennessä.

Aluetaloudellisen vaikuttavuuden laskennan työvälineenä on käytetty monialueellista ja -toimi-alaista yleisen tasapainon CGE RegFin-simulointi-mallia. Se perustuu vakiintuneisiin mikro- ja mak-rotaloustieteen teorioihin, soveltavan tilastotieteen estimointimenetelmiin ja koeteltuihin soveltavan matematiikan ratkaisualgoritmeihin. Simulaatio-tarkastelu lähtee liikkeelle alueen taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvista muutoksista. Tässä so-velluksessa muutokset koskevat maakunnan ul-kopuolella asuvia vapaa-ajan asujia ja heidän ra-hankäyttöään Etelä-Savossa. Kyse on tällöin sen arvioinnista, miten paljon muutos vapaa-ajan asu-jien käyttäytymisessä vaikuttaa muun muassa alu-een työllisyyteen ja elintasoon. Laskelmat sisältävät sekä suoran, epäsuoran että niin sanotun aiheute-n vaikutuksen.

Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen mahdollis-ta tulevaisuuden kehityssuunnista muodostettiin kolme erilaista skenaariota hyödyntäen tilastoja, asiantuntijoiden näkemyksiä, kyselyä ja aikaisem-pia tutkimuksia. Ne koskevat vapaa-ajan asumisen mahdollista muutosta Etelä-Savon maakunnassa ja sen seutukunnissa vuosien 2015 ja 2030 välil-lä. Realistinen skenaario kuvaa todennäköisintä mahdollista kehityskulkua. Optimistinen skenaario kuvaa kehitystä, jossa vapaa-ajan asumisen kehittä-miseen panostetaan entistä enemmän ja mökkeilyn

suosio vain kasvaa. Pessimistinen skenaario puoles-taan kuvaa tilannetta, missä vapaa-ajan asumiseen, sen palveluihin ja mökkien kuntoon ei panosteta, mikä vähentää mökkeilyä alueella. Vapaa-ajan asumisen muutosta tarkastellaan keskeisimpien muuttujien kautta. Nämä ovat mökkien määrä ja maakunnan ulkopuolella asuvien omistajien osuus siitä, yöpymisvuorokaudet sekä palveluiden käyttö.

Tulosten perusteella maakunnan ulkopuolis-ten vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutus Etelä-Savon maakunnan yksityiseen kulutukseen on nykytilanteessa noin 157 miljoonaa euroa ker-roinvaikutuksineen, mikä vastaa noin 7,5 prosent-tia maakunnan yksityisestä kulutuksesta. Seutu-kunnittain tarkasteltuna vaikutus on selvästi suurin Mikkelin seutukunnassa (96 miljoonaa euroa). Vai-kutus on lähes puolet pienempi Savonlinnan seu-tukunnassa (48 miljoonaa euroa). Pieksämäen seutukunnassa vapaa-ajan asukkaat eivät ole aivan yhtä merkittävässä roolissa kuin Mikkelin ja Savon-linnan seutukunnissa, sillä vaikutus Pieksämäen seutukuntaan on noin 12 miljoonaa euroa. Vapaa-ajan asukkaat edistävät kulutuksensa kautta myös alueen työllisyyttä. Koko Etelä-Savon tasolla vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutus maakunnan työllisyyteen on noin 310 henkilötyövuotta (htv). Henkilötyövuosissa tarkasteltuna suurin vaikutus kohdistuu Mikkelin seutukuntaan (195 htv). Savon-linnan seutukuntaan kohdistuu noin puolet Mikke-lin seutukunnan vaikutuksista (91 htv). Vapaa-ajan asukkaiden vaikutus Pieksämäen seutukuntaan on selvästi pienin (22 htv). Tulosten osalta on hyvä huomioda, että todelliset vaikutukset saattavat olla arvioitua suuremmat, jos kyselystä saadut lähtötie-dot eivät pidä sisällään myös muilta kuin yrityksiltä ostettuja tuotteita ja palveluita kuten esimerkiksi talkootyötä.

Kaikilla tulevaisuuden skenaarioilla olisi vaiku-tusta Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen. Realisti-nen eli todennäköisin skenaario nostaisi vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutuksia maakunnan yksityiseen kulutukseen noin 180 miljoonaan eu-roon vuoteen 2030 mennessä, mikä on noin 23 miljoonaa enemmän kuin nykytilanteessa. Tämän muutoksen saisi aikaan skenaariossa oletetut mök-kien ja siten myös mökkitalouksien määrän kasvu, yöpymisvuorokausien lisääntyminen sekä palvelui-

den käytön kasvu. Tästä vaikutuksen kasvusta nykytilanteeseen nähden 12 miljoonaa euroa kohdistuisi Mikkelin seutukuntaan, yhdeksän miljoonaa euroa Savonlinnan seutukuntaan ja kaksi miljoonaa euroa Pieksämäen seutukuntaan. Optimistisen skenaarion oletusten toteutuminen tarkoittaisi, että vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutus Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen nousisi noin 200 miljoonaan euroon vuonna 2030. Tämä olisi noin 42 miljoonaa euroa nykytilannetta enemmän. Pessimistisen skenaarion toteutuminen vähentäisi vastaavasti vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön aluetaloudellisia vaikutuksia. Vaikutus yksityiseen kulutukseen laskisi noin 143 miljoonaan euroon, mikä on 13 miljoonaa euroa vähemmän kuin nykytilanteessa.

Tulevaisuuden skenaariot vaikuttaisivat myös maakunnan työllisyyteen. Maakunnan vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön työllisyysvaikutus nousisi realistisessa skenaariossa 353 henkilötyövuoteen, mikä on 44 henkilötyövuotta enemmän kuin nykytilanteessa. Tästä kasvusta nykytilanteeseen nähden noin 24 henkilötyövuotta kohdistuisi Mikkelin seutukuntaan, 16 Savonlinnan seutukuntaan ja neljä Pieksämäen seutukuntaan. Optimistisen skenaarion toteutuminen johtaisi Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön työllisyysvaikutuksen kasvuun. Vaikutus kohoaisi noin 390 henkilötyövuoteen eli yli 80 henkilötyövuotta nykytilannetta suurempaan vaikutukseen. Työllisyysvaikutus olisi realistiseenkin skenaarioon nähden lähes 40 henkilötyövuotta suurempi. Pessimistinen skenaario vaikuttaisi puolestaan negatiivisesti Etelä-Savon työllisyyteen nykytilanteeseen nähden. Vapaa-ajan

asukkaiden rahankäytön vaikutukset työllisyyteen laskisivat 26 henkilötyövuodella nykytilanteeseen verrattuna.

Japanissa vuodesta 2008 käytössä ollut kotiseutulahjoitusjärjestelmä (*furusato noozei*) esitellään raportissa esimerkkinä siitä, miten monipaikkaista asumista ja kotiseututunnetta voidaan hyödyntää aluekehittämisen resurssina. Kotiseutulahjoitus on sosiaalinen innovaatio ja digitaalisen alustatalouden ratkaisu, joka edistää kansalaisten mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan ja alueiden kehitykseen. Japanin mallia ei kuitenkaan voida suoraan kopioida Suomeen. Vahvana vapaa-ajan asumisen maakuntana Etelä-Savo todennäköisesti hyötyisi myös taloudellisesti, jos jokin kotiseutulahjoitusta vastaava malli kehitettäisiin Suomen olosuhteisiin.

Koska vapaa-ajan asuntoja on runsaasti Etelä-Savon maakunnassa, myös vapaa-ajan asukkaiden kulutuksella on paljon merkitystä sekä yksityiselle kulutukselle että työllisyydelle. Tulevaisuuden skenaarioiden tulosten osalta täytyy huomioida, että ne ovat suuntaa antavia, mahdollisten kehityssuuntien vaikutuksia. Skenaarioiden tulokset antavat kuitenkin hyvän kuvan siitä, millaisia aluetaloudellisia vaikutuksia syntyy, jos vapaa-ajan asumiseen maakunnassa panostetaan ja mökkeilyn suosio jatkuu. Tarkastelussa on huomioitu ainoastaan kulutuksen osuus vaikutuksissa. Esimerkiksi mökkien rakentamista ja tonttien ostoja ei otettu huomioon. Tarkastelussa ei myöskään ole huomioitu muun muassa imagovaikutuksia. Kokonaisuudessaan vapaa-ajan asukkaiden vaikutus Etelä-Savoon ja sen seutukuntiin on siten esitettyjä tuloksia suurempi.

ABSTRACT

REGIONAL ECONOMIC IMPACTS OF SOUTH SAVO'S SECOND-HOME DWELLING, NOW AND IN FUTURE SCENARIOS

The South Savo region has the second highest number of second-home residences in Finland, almost as many as Varsinais-Suomi. Especially in the high season, second-home dwelling significantly increases the population, and therefore consumption of the region. Second-home dwelling is clearly significant for the region in terms of the economics, employment and vitality of the countryside.

This study is part of the *South Savo – A Sustainable Hub for Holiday Homes* project. The main goal of the project is to support the development of economically, socially and ecologically sustainable second-home dwelling in South Savo, from the perspective of both regional development and second-home owners. This report concerns the project's research phase and its Work Package 2. Its target is to assess the regional economic impacts of South Savo's second-home dwelling both now and after possible changes by the year 2030.

Regional economic impacts have been assessed using the multiregional and -sectoral computable general equilibrium CGE RegFin simulation model. This is based on tried and true micro- and macro-economic theory, advanced solution algorithms using applied mathematics, and figures from official national and regional accounts. Simulation begins with a change in regional economic conditions. In this application, the changes concern second-home owners who come from outside the region, and their consumption in South Savo. Therefore, we assess how much the change in the behaviour of second-home owners affects the employment and standard of living in the region, for example. In addition to the direct and indirect impact of the change, the simulation results also include the consequential impact.

We formed three different scenarios concerning the possible development path of second-home dwelling in South Savo, utilizing statistics, experts' views, surveys, and previous studies. These scenarios describe the potential change in second-home dwelling in South Savo and its three subregions between 2015 and 2030. The realistic scenario describes the most probable development. The opti-

mistic scenario describes development if second-home dwelling is actively improved and spending time at second homes becomes even more popular. The pessimistic scenario describes development if second-home dwelling, the related services, and second-home repairing are neglected, and second-home living loses favour. The change in second-home dwelling is studied by considering the most relevant variables: the amount of second homes, the share of second homes that are owned by people living outside the second-home region, days spent at second homes, and service consumption.

The study focuses on the impacts of consumption by people who own a second home in South Savo but whose permanent address is outside the region. According to the results, consumption by these second-home owners in their current situation affects private consumption in South Savo by 157 million euros, taking into account multiplier effects. This total impact represents about 7.5 percent of the private consumption in South Savo. The impact is greatest in the Mikkeli subregion (96 million euros), and is double the impact in the Savonlinna subregion (48 million euros). In the Pieksämäki subregion, second-home dwelling is not as popular as it is in Mikkeli and Savonlinna, as the impact on private consumption is about 12 million euros. Second-home owners' consumption also affects regional employment. In South Savo, the employment impact is about 310 person-years. The greatest impact is in the Mikkeli subregion (195 person-years). In Savonlinna it is about half of this (91 person-years), and the impact is clearly the smallest in Pieksämäki (22 person-years). However, it should be noted that the real impacts might be greater than those assessed, as the output data from the survey may not include goods and services provided by local farmers and other residents (individuals, no companies).

Each scenario would have an impact on private consumption in South Savo. In the realistic, most probable scenario, the impact of consumption by second-home owners would reach 180 million euros by 2030, exceeding the current impact by 23 million euros. This stronger impact is explained

by the assumed increase in the amount of second homes and days spent at second homes, as well as the increase in service consumption. The growth in impact would differ between subregions so that 12 million euros of the growth would accrue in the Mikkeli subregion, 9 million euros in Savonlinna, and 2 million euros in Pieksämäki. In the optimistic scenario, the impact on private consumption would be about 200 million euros by 2030, exceeding the current impact by 42 million euros. In the pessimistic scenario, the regional impact on private consumption would be smaller than that in the current situation: about 143 million euros, roughly 13 million euros less than currently.

The scenarios would also have an impact on regional employment. In the realistic scenario, the impact of second-home owners' consumption on employment would be 353 person-years, which is 44 person-years more than currently. Twenty-four person-years of this growth would accrue in the Mikkeli subregion, 16 person-years in Savonlinna and 4 person-years in Pieksämäki. In the optimistic scenario, the impact on employment would be 390 person-years, exceeding the current impact by over 80 person-years and the forecasted realistic impact by 40 person-years. In the pessimistic scenario, the impact on employment would decrease by 26 person-years compared to the current situation.

'Home region' donation system (*furusato noozei*) that has been in use in Japan since 2008 is presented in the report as an example how multilocal dwelling and sense of home can be exploited as a resource in regional development. This 'home region' donation system is seen as a social innovation that helps citizens participate in the development of their society and regions. However, this system cannot be copied in Finland as such. As a strong second-home region, South Savo would most likely benefit economically if a model similar to *furusato noozei* would be developed to Finland.

In conclusion, South Savo abounds in second homes and therefore second-home owners' consumption is important for the region. Although it should be noted that the scenario results are suggestive impacts of potential development paths, the results nevertheless provide a good picture of the regional economic effects that may occur if, for example, second-home living in the region improves and maintains its popularity. It should also be noted that the calculations include only the impacts caused by second-home owners' consumption. Investments in new second homes or in building sites, for example, were not considered in the calculations. Therefore, the total impact of second-home owners on South Savo and its subregions may be greater than that expressed in these results.

1 TAUSTA

1.1 VAPAA-AJAN ASUMINEN JA ETELÄ-SAVON ELINVOIMA

Vapaa-ajan asumisen ja matkailun merkitys Etelä-Savolle on suuri niin alueen elinvoiman, työllisyyden kuin maaseudun elävänä pitämisen näkökulmista¹. Maakuntastrategiassa nähdään, että matkailu ja vapaa-aika tarjoavat alueelle monia mahdollisuuksia (Etelä-Savo 2016). Saimaa, kansainvälisyys, asiakaslähtöinen palvelutarjonta, kestävä matkailu sekä matkailun toimintaympäristön kehittäminen ovat pääkohtia Etelä-Savon matkailustrategiassa, jossa mökkimatkailu nostetaan alueen kärkituotteeksi (Etelä-Savo 2014).

Etelä-Savossa on nykyisin noin 49 000 vapaa-ajan asuntoa (Tilastokeskus 2017 ja 2018a). Niistä yli puolet on alueen ulkopuolella asuvien omistamia (Tilastokeskus 2018a). Näin ollen muutokset vapaa-ajan asukkaiden käyttäytymisessä, viipymässä ja valinnoissa esimerkiksi ostospaikkojensa suhteen vaikuttavat aluetalouteen, kun maakunnan ulkopuolelta tulevat tulovirrat muuttuvat.

Vapaa-ajan asuminen on viime vuosikymmeninä nostettu keskeiseksi maaseudun mahdollisuudeksi niin valtakunnallisessa saaristo- ja maaseutupolitiikassa kuin mökkivaltaisissa kunnissa. Katse on kohdistettu ennen kaikkea taloudellisiin mahdollisuuksiin, jotka perustuvat vapaa-ajan asukkaiden yksityiseen kulutukseen mökkipaikkakunnillaan. Vapaa-ajan asumista on viime vuosina yhä useammin käsitelty julkisuudessa tasokkaan vapaa-ajan asumisen kautta, jossa erilaisten rakennus- ja

muiden palvelujen kulutus on ollut paljon esillä. Erilaiset vapaa-ajan asumisen messut ovat edistäneet osaltaan tätä modernin vapaa-ajan asumisen ihannetta. On keskusteltu myös vapaa-ajan asukkaiden julkisille palveluille tuottamasta palvelujen käyttöpaineesta ja toisaalta heiltä kiinteistöveroina saatavasta tulosta, joka puolestaan tasapainottaa mökkikuntien taloutta.

Maaseutukuntien elinvoimahaasteet liittyvät ennen muuta väestön vähenemiseen ja ikääntymiseen sekä tämän johdosta verotulojen vähenemiseen ja työpaikkojen siirtymiseen kohti keskusaueita. Vapaa-ajan asukkaiden keskimääräistä parempi tulotaso ja varallisuus on nähty tälle kehitykselle vastavoimana. Paljon on myös asetettu odotuksia vapaa-ajan asukkaiden henkisiin resursseihin, joita on toivottu kanavoituvan ikääntyvien maaseutukyliin hyväksi. Vapaa-ajan asukkaiden suhde mökkipaikkakuntaansa voi olla hyvin läheinen. Monilla kyse on toisesta kotiseudusta, jonka kehityksen hyväksi he ovat valmiita tavalla tai toisella panostamaan. Aktiivisia vapaa-ajan asukkaita toimiikin niin kuntien neuvottelukunnissa kuin erilaisissa yhdistyksissäkin. Tavallista on myös, että vapaa-ajan asukas kohdentaa ostojaan paikallisiin tuotteisiin ja käyttää paikallisia palveluja ”kannatuksen vuoksi” (Rantanen 2014).

Vapaa-ajan asukkaiden suhdetta mökkikuntaansa on käsitelty jälleen kansallisessa keskustelussa. Tulevaisuuden kunta -hankkeeseen liittyen keväällä 2017 käynnistettiin selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Tammikuussa 2018 julkaistussa selvityksessä käsitellään muun muassa kaksoiskuntalaisuuden kehitysnäkymiä sekä vaikutuksia verotukseen ja kuntalaisten osallistumiseen. (Valtiovarainministeriö 2018.)

Tämä selvitys on toteutettu osana *Etelä-Savo kestävän vapaa-ajan asumisen ykkösalueeksi* -hanketta. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on tukea maakunnan kehittymistä niin aluekehityksen kuin vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta esimerkilliseksi vapaa-ajan asumisen alueeksi, jossa vapaa-ajan asumisen kehittämispotentiaali hyödynnetään ja vapaa-ajan asukkaat nähdään mahdollisuutena kasvattaa maakunnan elinvoimaa ja vetovoimaa. Hankkeen tavoitteena on tukea Etelä-Savon kehittämistä ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväksi vapaa-ajan asumisen mallialueeksi. Hanke toteutetaan yhteistyössä Mikkelin

¹ Etelä-Savon bruttokansantuotteesta 3,6 prosenttia kertyi matkailusta vuonna 2014. Koko maan tasolla matkailun osuus BKT:stä oli 2,5 prosenttia. Matkailutoimialat työllistivät Etelä-Savossa 3 350 henkilöä vuonna 2014, mikä vastaa noin 5,4 prosenttia maakunnan kaikista työllisistä. Koko maassa vastaava osuus oli 5,5 prosenttia. (Nurmi & Okkonen, 2017.) Etelä-Savon väestöön lukeutui vuonna 2011 noin 154 000 henkilöä (Tilastokeskus 2018b). Maakunnassa oli kyseisenä vuonna noin 70 000 alueen ulkopuolista vapaa-ajan asukasta. He nostivat Etelä-Savon väestömäärän tilapäisesti noin 220 000 asukkaaseen. (Etelä-Savon matkailun aluerakenneselvitys 2013.) Kaupunki-maaseutuluokituksen perusteella suurin osa Etelä-Savon vapaa-ajan asunnoista sijaitsee maaseuduksi luokiteltavilla alueilla. Mikkelin seutukunnassa vapaa-ajan asukkaat voivat kaksinkertaistaa, mahdollisesti jopa kolminkertaistaa maaseutualueiden asukasmäärän tilapäisesti. Savonlinnan ja Pieksämäen seutukunnissa vastaava asukasmäärää kasvattava vaikutus on vähäisempi mutta kuitenkin huomattava. (SYKE 2017, Tilastokeskus 2018b, Etelä-Savon matkailun aluerakenneselvitys 2013.)

kehitysyritys Miksei Oy:n, Savonlinnan Hankekehitys Oy:n ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kesken. Hanke alkoi syyskuussa 2017 ja jatkuu elokuuhun 2019 saakka.

Kyseessä on maakunnallinen kehittämis- ja tutkimushanke. Kehittämistoimien ja tutkimuksen yhdistämisellä on monia etuja. Tutkimuksella voidaan tarjota tietoa siitä, miten vapaa-ajan asuminen voi tukea paikalliskehitystä ja miten kehittämistoimet voidaan toteuttaa kohdennetummin ja tehokkaammin. Toisaalta kehittämistoimet mahdollistavat sen, että tutkimustyön tuloksia voidaan hyödyntää välittömästi käytännössä.

Tämä raportti keskittyy esittelemään aluetaloudellisen kestävyys tueksi saatuja tuloksia. Tavoitteena on, että tämän selvityksen myötä ymmärrys vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisesta merkityksestä ja potentiaalista kasvaa alueella. Kertyneitä tuloksia hyödynnetään hankkeen muissa tutkimus- ja kehittämistehtävissä. Numeerinen arviointitieto vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutuksista muun muassa alueen työllisyyteen ja elintasoon on tarpeellinen keskusteltaessa kestävästä aluetaloudesta.

Aluetaloudellisten vaikutusten laskelmat on toteutettu yleisen tasapainon CGE-simulointimallilla RegFin (ks. mm. Törmä, Kujala & Kinnunen 2015), joka on kehitetty Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa. Tavoitteena oli

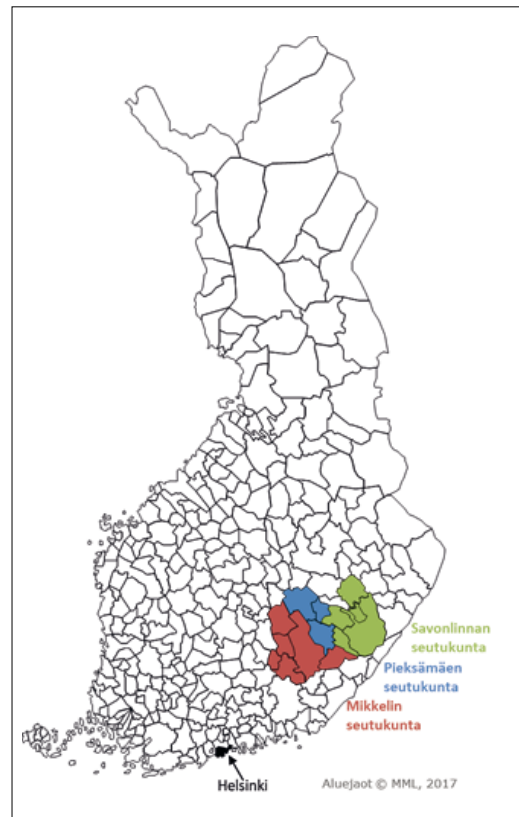
1. arvioida Etelä-Savon ulkopuolelta tulevien vapaa-ajan asukkaiden nykyisen rahankäytön vaikutukset maakunnan ja sen seutukuntien (ks. kuvio 1) aluetalouteen
2. arvioida mahdollisten mökkeilytyyliin muutosten, kuten yöpymisvuorokausien ja palvelujen käytön lisääntymisen, aluetaloudelliset vaikutukset
3. pohtia kotiseutulahjoitusmallin soveltuvuutta Suomeen ja sen mahdollisia vaikutuksia Etelä-Savoon.

Aluetaloudellisten vaikutusten laskelmat keskittyvät Etelä-Savon ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asunnon omistajien kulutuksen kautta tuleviin vaikutuksiin.

Kuten edellä kuvattiin, monipaikkaisilla asukkailla voi olla erityisiä paikkasuhteeseen liittyviä syitä tukea mökkipaikkakuntaansa. Tähän liittyen esitellään Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmää sekä pohditaan sen kytkentää monipaikkaisuuteen ja Suomessa käytyyn kaksoiskuntalaisuutta koskevaan keskusteluun. Japanin malliin perehtyvä osuus perustuu pääasiassa Ruralia-instituutin toteuttamassa Monikuntalaisuus (MOKU) ja Japanin Furusato noozei kotiseutuvero -hankkeissa kerty-

neeseen aineistoon sekä siihen liittyvään tutkimukseen (Hyyryläinen & Santalahti 2018). Kotiseutulahjoitusta esitellään raportissa innovatiivisena vaihtoehtona välttää niitä hallinnollisista ja oikeudellisista ongelmia, joihin kaksoiskuntalaisuutta käsittelevät analyysit (ks. Valtiovarainministeriö 2018) toistuvasti törmäävät. Koska tällaista vaihtoehtoa ratkaisua ei Suomen oloissa vielä ole, sen aluetaloudellisia vaikutuksia ei ollut mahdollista tutkimuksessa mallintaa tarkastella.

Vapaa-ajan asumisen suhteellinen merkitys Etelä-Savolle on suurta kun sitä verrataan muihin alueisiin. Jo nyt vapaa-ajan asuntoja on maakunnassa suunnilleen yhtä paljon kuin vakituisesti asuttuja taloja. Pääkaupunkiseutu on suhteellisen lähellä ja autojen virta viikonlopun alkaessa ilmentää tätä lähes ympärivuotista monipaikkaisten asukkaiden liikettä Etelä-Suomen ja Järvi-Suomen välillä (kuvio 1).

Kuvio 1. Etelä-Savo ja sen seutukunnat kartalla.
Lähde: Maanmittauslaitos 2017.

Vapaa-ajan asumisen vaikutusta Etelä-Savon ja sen seutukuntien aluetalouteen selvitetiin viimeksi vuonna 2015 Mikkelin seudun elinkeinojärjestö Miset

Oy:n Tuotteista ja myy -hankkeessa. Misetin lisäksi selvityksen laatimisessa olivat mukana Savonlinnan Yrityspalvelut Oy ja Etelä-Savon maakuntaliitto. Selvityksen toteutuksesta vastasi FCG Finnish Consulting Group Oy. (Etelä-Savo 2015, ks. myös FCG 2015.)

Vapaa-ajan asumiseen liittyviä tekijöitä on selvitetty laajasti kansallisissa mökkibarometreissa, joissa on toteutettu vapaa-ajan asunnon omistajille kohdistetut kyselyt vuosina 2003, 2008 ja 2015. Mökkibarometri on maa- ja metsätalousministeriön saaristoasiain neuvottelukunnan luoma ja ylläpitämä seurantajärjestelmä, jolla tuotetaan tietoa vapaa-ajan asumisen kehittämistä varten. Tuoreimman mökkibarometrin on toteuttanut FCG Finnish Consulting Group. (Mökkibarometri 2016a.) Näitä tietoja hyödynnetään aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnissa.

1.2 ETELÄ-SAVON KEHITYS

Tämän selvityksen tavoitteena on arvioida, millaisia aluetaloudellisia vaikutuksia vapaa-ajan asumisesta aiheutuu Etelä-Savossa. Tärkeimpinä indikaattoreina tarkastelemme vaikutuksia alueen talouteen sekä työllisyyteen. Seuraavaksi kuvaamme lyhyesti alueen talouden ja työllisyyden kehitystä.

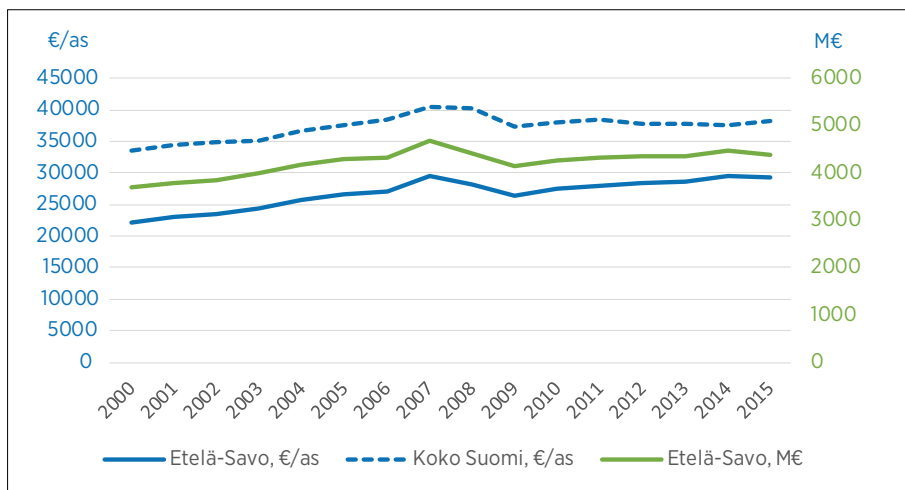
1.2.1 ALUEEN TALOUS

Etelä-Savon bruttokansantuote (BKT), joka kuvaa talouden kokonaistuotantoa, on pääsääntöisesti

kasvanut vuosina 2000–2015 (ks. kuvio 2). Vuonna 2015 Etelä-Savon BKT oli noin 4,4 miljardia euroa ja asukasta kohden jaettuna noin 29 200 euroa. Elintasoa kuvaava BKT asukasta kohden on kasvanut enemmän kuin maakunnan BKT, sillä alueen väestömäärä on laskenut kyseisinä vuosina. Vuonna 2000 Etelä-Savon väestöön lukeutui noin 167 000 henkeä ja vuonna 2015 noin 150 000 henkeä. (Tilastokeskus 2018b ja 2018c.)

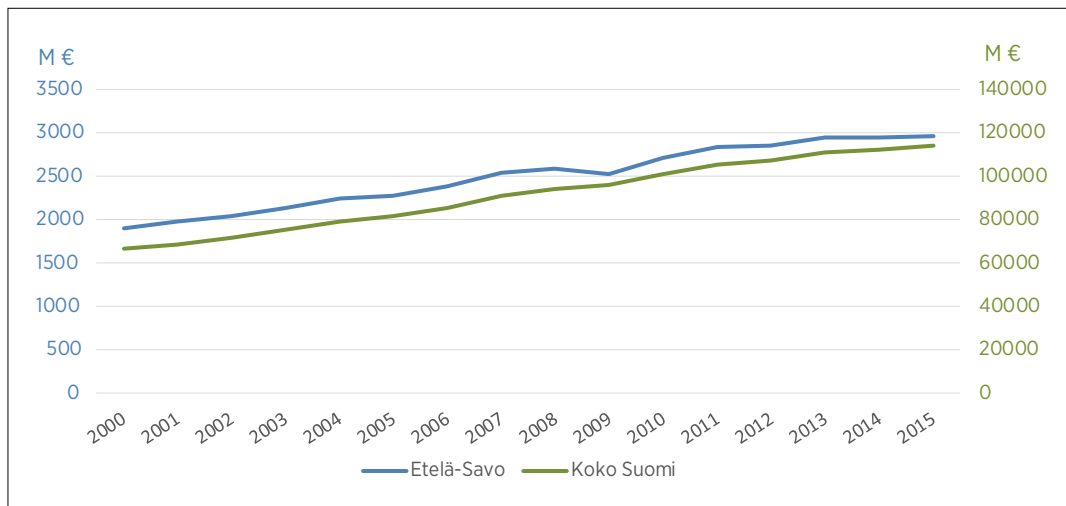
Etelä-Savon taloudelle matkailu on merkittävä tulonlähde. Maakuntaan vuonna 2014 kohdistunut matkailun kokonaiskysyntä oli 384 miljoonaa euroa. Siitä kotimaisen vapaa-ajan matkailukysynnän osuus oli 224 miljoonaa euroa ja kotimaisen muun matkailukysynnän 73 miljoonaa euroa. Kotimaisesta matkailukysynnästä noin 28 % kohdistui majoituspalveluihin, 15 % ravitsemispalveluihin, 8 % henkilöliikennepalveluihin ja 7 % muihin matkailulle tyypillisiin tuotteisiin, kuten matkatoimisto-, kulttuuri- ja virkistyspalveluihin. Polttoaineiden kysynnän osuus oli noin 15 %. Ostoksiin kohdistui noin 26 % suomalaisten kotimaan matkailukysynnästä. (Visit Finland 2018.)

Etelä-Savon kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat nousseet vuosien 2000 ja 2015 välillä suunnilleen samassa suhteessa kuin koko Suomessa (ks. kuvio 3). Vuonna 2015 nettotulot olivat Etelä-Savossa 2 963 miljoonaa euroa. Tämä tarkoitti noin 19 630 euroa asukasta kohden. Koko Suomen tasolla käytettävissä olevat tulot olivat vuonna 2015 noin 20 870 euroa asukasta kohden. (Tilastokeskus 2018c.)

Kuvio 2. Etelä-Savon BKT:n kehitys 2000–2015. Lähde: Tilastokeskus 2018c².

2 BKT-kehitys on ilmaistu kiintein, vuoden 2015 hinnoin.

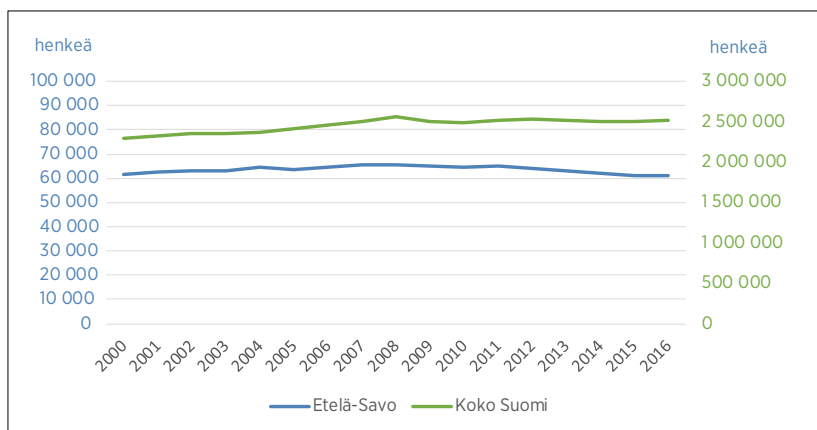

Kuvio 3. Etelä-Savon kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys (netto) 2000–2015³.
Lähde: Tilastokeskus 2018c.

1.2.2 TYÖLLISYYS

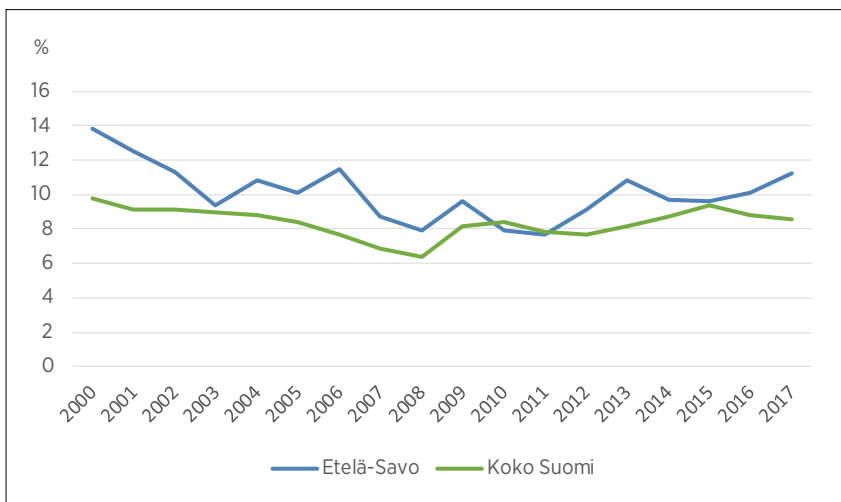
Aluetilinpidon mukaan työllisten määrä Etelä-Savossa oli kasvusuuntainen vuosina 2000–2007 ja sen jälkeen vähenevä siten, että vuonna 2015 määrä on hieman pienempi kuin vuonna 2000 (ks. kuvio 4) (Tilastokeskus 2018c). Työllisten määrän lasku vuoden 2007 jälkeen poikkeaa koko maan työllisyyskehityksestä, sillä se on pysynyt melko ta-

saisena vuosien 2008 ja 2016 välillä. Työvoimatutkimuksen perusteella Etelä-Savon työttömyysaste vuonna 2015 oli 9,6 prosenttia ollen lähellä koko Suomen tasoa, mutta työttömien osuus on sen jälkeen kasvanut (ks. kuvio 5) (Tilastokeskus 2018d). Näin ollen vuonna 2017 työttömyysaste Etelä-Savossa oli noin kolme prosenttiyksikköä suurempi kuin koko Suomessa keskimäärin.

Kuvio 4. Työllisten määrän kehitys Etelä-Savossa 2000–2015. Lähde: Tilastokeskus 2018c.

³ Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys on ilmaistu kiintein, vuoden 2015 hinnoin.

Kuvio 5. Työttömyysasteen kehitys Etelä-Savossa 2000–2017. Lähde: Tilastokeskus 2018d.

1.3 VAPAA-AJAN ASUNNOT

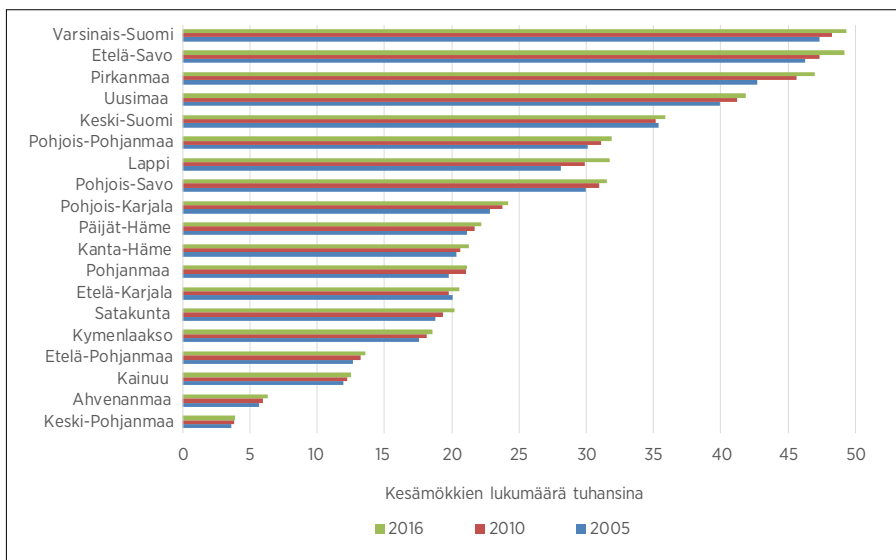
1.3.1 VAPAA-AJAN ASUNTOJEN MÄÄRÄ

Suomessa oli 507 200 kesämökkiä⁴ vuoden 2017 päättyessä (Tilastokeskus 2018e). Vastaava luku vuonna 2014 oli 500 400. Niihin sisältyi 11 500 mökkiä, joita käytettiin vakituiseen asumiseen. Ti-

4 Kesämökki on vapaa-ajan asuntona käytettävä asuinrakennus, joka on rakennettu kiinteäksi sijaintipaikalleen. Kesämökkejä eivät ole liiketoiminnassa käytettävät lomamökit, lomakyläen rakennukset tai siirtolapuutarhamökit. (Tilastokeskus 2016.)

lastoitujen mökkien lisäksi vapaa-ajan asuntoina käytetään rakennuksia, jotka on aikoinaan rakennettu vakituista asumista varten. Tällaisia asuntoja arvioidaan olleen noin 110 000. Mökkibarometrin mukaan vuonna 2014 Suomessa oli noin 600 000 vapaa-ajan asuntoa. (Mökkibarometri 2016a.)

Vuonna 2016 tilastoituja kesämökkejä oli eniten Varsinais-Suomessa ja Etelä-Savossa, kummassakin yli 49 000 kappaletta (ks. kuvio 6). Etelä-Savon kesämökeistä 56 prosenttia sijaitsi Mikkelin seutukunnassa, 31 prosenttia Savonlinnan seutukun-

Kuvio 6. Kesämökkien määrä maakunnittain vuosina 2016, 2010 ja 2005. Lähde: Tilastokeskus 2017.

nassa ja 13 prosenttia Pieksämäen seutukunnassa. Suomen kuntia vertailtaessa mökkejä oli eniten Kuopiossa (10 701 kpl), mutta toiseksi sijoittuneessa Mikkeliissä mökkejä oli lähes yhtä paljon (10 334 kpl) ja Savonlinna (8 362 kpl) oli viidennellä sijalla. (Tilastokeskus 2017.)

Vuodesta 2010 vuoteen 2016 mökkien määrä kasvoi Mikkelin seutukunnassa noin kolme prosenttia, Savonlinnan seutukunnassa noin kuusi prosenttia ja Pieksämäen seutukunnassa noin neljä prosenttia. Etelä-Savossa mökkimäärän kasvu on ollut muuta maata nopeampaa: Etelä-Savossa mökkien määrä kasvoi noin neljä prosenttia ja koko maassa noin kolme prosenttia kyseisenä aikana. Kasvu on hidastunut 2000-luvun alkuun verrattuna; vuodesta 2000 vuoteen 2005 mökkimäärä kasvoi koko maassa noin viisi prosenttia ja Etelä-Savossa noin yhdeksän prosenttia. (Tilastokeskus 2017.)

Vuonna 2016 Etelä-Savon noin 49 200 vapaa-ajan asunnosta noin 32 600 (n. 66 %) oli maakunnan ulkopuolella asuvien omistuksessa. Kuten taulukosta 1 ilmenee, osuudet vaihtelevat seutukunnittain. Mikkelin seutukunnassa sijaitsevista mökeistä yli 70 prosenttia omistaa Etelä-Savon ulkopuolella vakituisesti asuva henkilö. (Tilastokeskus 2018a.)

Vuosien 2003–2012 aikana ulkomaalaiset ostivat lähes 1 500 kiinteistöä Etelä-Savosta. Ostajana oli yleisimmin venäläinen (noin 85 % ulkomaalaisten ostoista). Heidän kiinteistöostonsa painottuivat Savonlinnan seudulle. 2000-luvun ensimmäisinä vuosina venäläiset tekivät vain muutamia kiinteistökauppoja. Kauppojen määrä lähti huomattavaan kasvuun vuonna 2006 ja saavutti huippunsa vuonna 2008. Sitten kiinteistökauppa on vähentynyt. Venäläisten ostajien haastatteluiden perusteella useimmat kiinteistöt hankittiin lomakäyttöön ja noin puolet kiinteistöistä sisälsi ostohetkellä rakennuksia. 2010-luvun jälkipuoliskolla venäläiset ostavat 120–160 kiinteistöä vuodessa, mikäli vuosien

2003–2012 mukainen ostotrendi jatkuu. (Kumpula ym. 2014.)

1.3.2 VAPAA-AJAN ASUNTOJEN PINTA-ALA JA VARUSTUSTASO

Selvitettäessä vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisia vaikutuksia kiinnostus kohdistuu niihin mökkeilijöihin, joiden vakituinen asunto sijaitsee muualla kuin Etelä-Savossa. Nämä mökkeilijät tuovat Etelä-Savoon uusia kulutuksen rahavirtoja. Jatkossa keskitymmekin kuvaamaan muiden kuin eteläsavolaisten mökkejä ja kulutusta⁵.

Mökkibarometriin (2016a) vastanneiden Etelä-Savon ulkopuolisten omistamien mökkien ja ulkorakennusten asuinpinta-ala oli keskimäärin 73 m² vuonna 2015. Mökeissä ja niiden ulkorakennuksissa on kesäaikana keskimäärin seitsemän vuodepaikkaa. (Mökkibarometri 2016b.)

Noin kolmannes (34 %) mökeistä on käytävissä ympäri vuoden. Lähes puolet (48 %) mökeistä sopii muuhun kuin talvikäyttöön. Noin viidennes (18 %) mökeistä ei sovellu käytettäväksi muulloin kuin kesällä. (Mökkibarometri 2016b.)

5 Käytettävissämme olleeseen vuoden 2016 mökkibarometriaineistoon sisältyvät Etelä-Savossa mökin omistaneiden vastaukset. Aineistosta ei ilmene vastaajan kotipaikkakunta. Muutamiin kysymyksiin pyydettiin vastaamaan ainoastaan, jos mökki sijaitsee eri kunnassa kuin vastaajan vakituinen asunto. Vastaukset näihin kysymyksiin toimivat jakoperusteena, kun aineistosta (n=235) poimittiin ne vastaajat, joiden koti ja mökki sijaitsevat eri paikkakunnilla. Poimitun aineiston (n=166) osuus koko aineistosta on noin 70 %, joka on myös Tilastokeskuksen aineiston perusteella muiden kuin eteläsavolaisten omistussuus maakunnan mökeistä. Koko aineistossa mökkimäärä seutukunnittain noudattelee Tilastokeskuksen osoittamaa jakaumaa (Mikkeli 58 %, Savonlinna 29 % ja Pieksämäki 13 % vastaajista). Poimitun aineiston mökit jakautuvat seutukunnittain siten, että Mikkeliissä n=104, Savonlinnassa n=43 ja Pieksämaellä n=19. Poimittuun aineistoon saattaa sisältyä vastauksia eteläsavolaисilta, joiden mökki ei kuitenkaan sijaitse heidän kotipaikkakunnallaan. Olemme olettaaneet, että tällaiset vastaajat ovat mökeiltään ja mökkeilytyyleiltään samanlaisia muiden kuin eteläsavolaisten kanssa.

Taulukko 1. Maakunnan ulkopuolisten omistamat vapaa-ajan asunnot Etelä-Savossa vuonna 2016.

Muuttuja / Etelä-Savon alue	Mikkelin seutukunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Vapaa-ajan asuntojen lukumäärä (kpl)	27 401	15 153	6 602	49 156
Maakunnan ulkopuolisten omistamien vapaa-ajan asuntojen lukumäärä (kpl)	19 815	9 285	3 518	32 618
Maakunnan ulkopuolisten omistamien vapaa-ajan asuntojen osuus (%)	72 %	61 %	53 %	66 %

Lähde: Tilastokeskus 2018a.

Kuva: VisitMikkeli

Kyselyä edeltäneiden 12 kuukauden aikana mökin varustustasoa oli nostettu kolmasosassa mökeistä. Varustuksen parantamista seuraavien 12 kuukauden aikana harkitsi noin puolet mökinomistajista. (Mökkibarometri 2016b.)

Vastaajat antoivat mökkinsä pääarakennuksen kunnolle kouluarvosanaksi keskimäärin kahdeksan. Noin kolmannes antoi arvosanan 9–10, kolmannes arvosanan kahdeksan ja kolmannes arvosanan 6–7. Huonompia arvosanoja annettiin vain vähän (n. 3 %). Muualla kuin veden ääressä sijaitsevien mökkien (n = 26) osalta arvosanat olivat hieman heikommat: Mikkelin ja Pieksämäen seutukunnissa keskimäärin 7,6 ja Savonlinnassa 6,8. (Mökkibarometri 2016b.)

1.3.3 VAPAA-AJAN ASUNTOJEN KÄYTTÖ

Etelä-Savon ulkopuolella asuvat Mökkibarometrin 2016 vastaajat käyvät mökillään Etelä-Savossa keskimäärin 85 vuorokautena vuodesta. Savonlinnassa mökkeilypäiviä on keskimääräistä enemmän (94, n=41), Pieksämäellä vähemmän (65, n=18) ja Mikkelin seutukunnassa saman verran kuin maakunnassa keskimäärin (85, n=101). (Mökkibarometri 2016b.) Etelä-Savossa vuonna 2014 toteutetun kyselyn mukaan maakunnan ulkopuolelta tulevat mökinomistajan perheenjäsenet käyttävät vapaa-ajan asuntoja keskimäärin 84 yötä vuodessa (FCG 2015). Suurin osa (55 %) yöpymisistä kohdistuu kesäaikaan (Mökkibarometri 2016b, FCG 2015). Vapaa-ajan asunnoissa yöpyy keskimäärin 2–3 henkilöä yötä kohden. Näin ollen maakunnan ulkopuolisten omistamissa vapaa-ajan asunnoissa on vuodessa noin seitsemän miljoonaa yöpymistä. (FCG 2015.)

Mökkibarometrin vastaajista vajaa 40 prosenttia oli käynyt kolmen viime vuoden aikana mökillään enemmän kuin aiemmin. Vajaa viidennes oli vähentänyt mökkinsä käyttöä ja yli 40 prosenttia kävi mökillään yhtä paljon kuin ennenkin. Arviot mökin käytöstä kolmen seuraavan vuoden aikana olivat samansuuntaisia: vajaa 30 prosenttia arvioi käyttävänsä mökkiään aiempaa enemmän, yli puolet saman verran kuin aiemminkin ja reilu kymmenen prosenttia arvioi vähentävänsä mökkinsä käyttöä. Kummankin kysymyksen osalta pari–kolme prosenttia vastaajista ei osannut arvioida mökkinsä käytön muutosta. (Mökkibarometri 2016b.)

Mökkibarometrin mukaan noin kaksi prosenttia mökkiläisistä (neljä vastaajaa) voisi antaa mökkinsä vuokralle kolmen seuraavan vuoden kuluessa. Heidän lisäksi yhdeksän prosenttia mökkiläisistä saattaisi vuokrata mökkiänsä. Kantaansa ei osannut sanoa neljä prosenttia. Suurin osa – yli

80 prosenttia – vastaajista suhtautuu kielteisesti mahdollisuuteen vuokrata mökkiään eteenpäin. (Mökkibarometri 2016b.) Etelä-Savoa koskevasta kyselystä saatujen vastausten perusteella ainoastaan 0,3 prosenttia loma-asunnoista on kokonaan vuokrattuna tai liiketoimintakäytössä ja 0,9 prosenttia on osin omassa käytössä ja osin vuokrattuna. Vastaajien joukosta viisi prosenttia osoitti kiinnostusta antaa loma-asunto välitettäväksi silloin, kun sille ei ole omaa käyttöä. (FCG 2015.)

1.3.4 VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN RAHANKÄYTTÖ

Osana Etelä-Savon matkailun ja vapaa-ajan tuloja työllisyys selvitystä FCG toteutti syksyllä 2014 vapaa-ajan asukkailla kohdistetun kyselyn. Otos⁶ valittiin satunnaisesti niiden henkilöiden joukosta, jotka asuivat muualla kuin Etelä-Savossa ja jotka omistivat vapaa-ajan asunnon Etelä-Savossa. (FCG 2015.) Koko Suomen vapaa-ajan asumista tarkastelevassa mökkibarometrissa FCG toteutti loppuvuonna 2015 kyselyn, jossa otos⁷ kerättiin vapaa-ajan asunnon omistajien joukosta (Mökkibarometri 2016a).

Mökkibarometrin (2016b) vastausten perusteella Etelä-Savon mökkitaloudet kuluttavat vuodessa päivittäistavaroihin keskimäärin 2 565 euroa (30 €/pv/mökki). Koko Suomen tasolla kulutus päivittäistavaroihin on samalla tasolla (Mökkibarometri 2016a). Etelä-Savon mökkitaloudet ostavat noin puolet päivittäistavaroistaan mökkikunnasta tai suoramyynnistä. Paikallisten päivittäistavarahankintojen määrä on keskimäärin 1 396 euroa vuodessa mökkiä kohden. (Mökkibarometri 2016b.) Aiemmassa selvityksessä vastaavaksi luvuksi saatiin 1 450 euroa (FCG 2015). Seutukuntatasolla vuotuiset kulutusmäärät vaihtelevat etenkin mökkien käyttöasteen vuoksi (Mökkibarometri 2016b).

Muihin tavaroihin Etelä-Savon mökkitaloudet kuluttavat vuodessa keskimäärin 979 euroa vuodessa (Mökkibarometri 2016b). Koko Suomessa muihin tavaroihin kulutetaan keskimäärin 751 euroa (Mökkibarometri 2016a). Etelä-Savon mökkitaloudet hankkivat noin kolmanneksen muista tavaroista mökkikunnasta tai suoramyynnistä eli noin

6 Otokseen valittiin 2100 henkilöä, joilta saatiin vastauksia 592 kappaletta (FCG 2015, 12). Lisätietoja otoksesta ja vastauksista, ks. FCG (2015).

7 Otoskoko oli 5 000 henkilöä, joista 50,4 % vastasi kyselyyn (Mökkibarometri 2016a). Lisätietoja otoksesta ja vastauksista, ks. Mökkibarometri (2016a). Mökkibarometrista poimitusta, Etelä-Savon vapaa-ajan asumista koskevasta aineistosta ks. alaviite 5.

300 euron arvosta vuosittain⁸. Vastauksissa on eroja seutukuntien välillä: Savonlinnan seutukunnassa kulutusmäärät ovat selvästi keskimääräistä suuremmat, Mikkelin ja Pieksämäen seutukunnissa puolestaan pienemmät. (Mökkibarometri 2016b.)

Etelä-Savon ulkopuolella vakituisesti asuvien mökkitalouksien vuotuinen palvelukulutus on noin 275 euroa (Mökkibarometri 2016b). Koko Suomessa palveluihin (muihin kuin rakentamispalveluihin) kulutetaan keskimäärin 238 euroa vuodessa (Mökkibarometri 2016a). Etelä-Savon mökkitaloudet hankkivat noin puolet palveluista paikallisilta markkinoilta. Paikallisiin palveluihin kulutetaan siten noin 156 euroa vuodessa. Aiemmassa selvityksessä palvelukulutuksen suuruudeksi määriteltiin keskimäärin 641 euroa vuodessa (FCG 2015). Mökkibarometrin (2016a) ja FCG:n (2015) palvelukulutusluvut eivät kuitenkaan ole täysin vertailukelpoisia, sillä niiden kysymyksenasettelut eroavat selvästi toisistaan.

Rakentamiseen, korjaamiseen ja kiinteistölaitteisiin Etelä-Savon mökkitaloudet kuluttavat vuodessa keskimäärin 1 808 euroa⁹, josta vajaa puolet eli keskimäärin 808 euroa kohdistuu mökkikuntaan tai suoramyntipisteisiin (Mökkibarometri 2016b). Koko Suomessa mökkitaloudet kuluttavat näihin tuotteisiin keskimäärin 2 555 euroa vuodessa (Mökkibarometri 2016a).

Mökin käytön ja ylläpidon maksuihin kuuluvat sähkömaksut (mökkikohtainen maksu keskimäärin 517 euroa vuodessa niille mökinomistajille, jotka käyttävät kyseistä palvelua), kiinteistöverot (278 euroa), pienvenesatama- tai laiturimaksut (5 euroa), puhelinmaksut (46 euroa), vesimaksut (22 euroa), yksityistiemaksut (75 euroa) ja jätehuoltomaksut (71 euroa). Maksut ovat yhteensä hieman yli tuhat euroa vuodessa. (Mökkibarometri 2016b.) Koko Suomen tasolla maksujen taso on noin 1 600 euroa vuodessa. Lisäksi mökkiläiset kuluttavat rahaa mökkimatkoihin (Mökkibarometri 2016a).

Etelä-Savon mökkitaloudet kuluttavat mökkikunnassa tai suoramyntipisteissä keskimäärin 3 673 euroa vuodessa (Mökkibarometri 2016b). Koko Suomen tasolla paikallisen kulutuksen määrä on keskimäärin 3 650 euroa vuodessa (Mökkibarometri 2016a). Tuoteryhmittäiset erot Etelä-Savon ja koko Suomen välillä näkyy taulukosta 2. Aiemman Etelä-Savon koskevan selvityksen perusteella paikallisen kulutuksen arvo on noin 3 890 euroa vo-

udessa¹⁰ (FCG 2015). Eri selvityksissä kulutuksen kokonaismäärät ovat siis suunnilleen samalla tasolla.

Taulukko 2. Keskimääräinen kulutus (€) mökkipaikkakunnalla vuodessa mökkitaloutta kohden.

TUOTERYHMÄ	ETELÄ-SAVO	KOKO SUOMI
Päivittäistavarat (elintarvikkeet, juomat ja taloustavarat)	1 396	920
Muut tavarat (pl. päivittäistavarat)	300	240
Rakentaminen, korjaaminen ja kiinteistölaitteet	808	815
Palvelut (pl. rakentamiseen liittyvät palvelut)	156	76
Käytön ja ylläpidon maksut	1 014	1 600
YHTEENSÄ	3 673	3 650

Lähteet: Mökkibarometri 2016a ja 2016b.

Seutukuntien välillä kulutustasoissa on kuitenkin eroja. Mökkibarometriaineiston perusteella Mikkelin kulutuksen kokonaismäärä on lähellä maakunnan keskimääräistä kulutusta. Savonlinnassa kulutus on vastausten perusteella hieman yli 4 000 euroa, Pieksämäellä puolestaan alle 3 000 euroa. (Mökkibarometri 2016b.) Aiemmassa alueellisessa selvityksessä Mikkelin ja Savonlinnan osalta kulutusmäärät olivat hieman alle keskimääräisen tason, mutta Pieksämäellä keskiarvo asettui huomattavasti korkeammalle tasolle lähes 5 000 euroon (FCG 2015).

Vastaavasti eri selvityksissä on päädytty erilaisiin tuloksiin siitä, minkä suuruista eristä kokonaiskulutus muodostuu (ks. Mökkibarometri 2016b, FCG 2015). Selvityksissä käytetyt aineistot ovat laajuudeltaan rajalliset, mikä selittää mainitut tuotekohtaiset ja alueelliset erot.

Etelä-Savon kyselyn rahankäyttöä koskevien vastausten perusteella kohdejoukko kuluttaa Etelä-Savossa vuosittain noin 115 miljoonaa euroa, josta Mikkelin seudulle kohdistuu noin 60 miljoonaa euroa, Savonlinnan seudulle 39 miljoonaa euroa ja Pieksämäen seudulle noin 16 miljoonaa euroa. (FCG 2015.) Mökkibarometrin vastausten perusteella vastaava kulutus Etelä-Savossa on noin 120 miljoonaa euroa, josta Mikkelin seutukunnan osuus on noin 74 miljoonaa euroa, Savonlinnan seutukunnan 37 miljoonaa euroa ja Pieksämäen seutukunnan noin 10 miljoonaa euroa (Mökkibarometri 2016b, Tilastokeskus 2018a).

⁸ Mikäli poikkeava vastaus poistetaan, paikallisten hankintojen osuus on n. 20 % eli 95 €/vuosi (Mökkibarometri 2016b).

⁹ Aineistoon sisältyy poikkeava vastaus, jota ei ole huomioitu esitetystä keskiarvossa. Mikäli vastaus huomioidaan, vastausten perusteella rakentamiseen, korjaamiseen ja kiinteistölaitteisiin kulutetaan vuodessa keskimäärin 4 450 euroa. (Mökkibarometri 2016b)

¹⁰ Kohdejoukon keskimääräinen vuotuinen kulutus taloutta kohden Etelä-Savon tasolla on hieman alhaisempi kuin 3 900 euroa, jos seutukohtaiset vastaukset painotetaan seutujen vapaa-ajan asuntojen määrällä.

Aiempaan alueelliseen kyselyyn vastanneista suurin osa haluaisi käyttää loma-asuntonsa sijaintikunnassa lähiruokapalveluja (76 % vastaajista) sekä kävisi kesäteatterissa (53 %) ja tapahtumissa (51 %). Esimerkiksi kiinteistön kunnossapito- ja siivouspalveluja haluaisi käyttää noin kolmannes vastaajista. (FCG 2015.) Tulokset ovat samansuuntaisia kuin mökkibarometrissa, jonka mukaan käytetyimpiä palveluita olivat ruokakaupat (94 % vastaajista oli käyttänyt palvelua mökin lähiseudulla kuluneen vuoden aikana), jätehuolto (87 %), kalastusmahdollisuudet (86 %), ravintolapalvelut (64 %), erikoisliikkeet (59 %) sekä kulttuuritilaisuudet (57 %). Vapaa-ajan asunnon korjaus- ja rakennuspalveluiden sekä lumenaurauksen ostaminen kiinnostaa noin joka toista maakunnan ulkopuolella asuvaa mökinomistajaa. (Mökkibarometri 2016b.)

MUUT KUIN YRITYKSILTÄ OSTETUT TUOTTEET JA PALVELUT ETELÄ-SAVOSSA

Ei ole tietoa siitä, sisältävätkö edellä mainitut kyselyiden kulutustiedot myös muita kuin yrityksiltä ostettuja tuotteita ja palveluja. Yritysten ulkopuolisilla ostokanavilla viitataan muun muassa vaihtokauppaan, suoramyyntiin (esim. kesätorit), talkootyöhön sekä myös harmaaseen talouteen. Muilta kuin yrityksiltä ostettujen tuotteiden ja palveluiden käyttöä tarkasteltiin projektissa *”Second homes: chance or threat for rural economy”* (2012–2014) (ks. Czarnecki 2017). Vuonna 2013 toteutetun postikyselyn¹¹ perusteella 82,5 prosenttia Suomen vapaa-ajan asukkaista ostaa tavaroita ja palveluita myös muilta kuin yrityksiltä. Kyselyyn osallistuneissa Etelä-Savon kunnissa osuudet vaihtelivat 78,3 prosentista 87,0 prosenttiin. Etelä-Savossa yritysten ulkopuolisiin ostoihin kului kyselyn perusteella yhteensä 62 579 euroa vuodessa, mikä on keskimäärin 632 euroa ostajaa kohden (ks. taulukko 3).

¹¹ Kysely lähetettiin tuhannelle Suomen vapaa-ajan asukkaalle. Kyselylomakkeista 250 lähetettiin Etelä-Savon viiteen kuntaan (Hirvensalmi, Mäntyharju, Pertunmaa, Puumala ja Sulkava).

Vaikka ostot muilta kuin yrityksiltä ovat yleisiä Suomen vapaa-ajan asukkaiden keskuudessa, yksilötasolla nämä kanavat ovat silti vain täydentäviä tai joissain tapauksissa korvaavia kanavia perinteisille yritysten tarjoamille tuotteille ja palveluille. Tätä näkemystä tukee myös se, että yksikään vastaaja ei kohdistanut kaikkia ostojaan yritysten ulkopuolisiin ostoihin. Muu kuin yrityksiltä ostettu paikallinen kulutus käsittää Etelä-Savossa noin 15,9 prosenttia kaikesta vapaa-ajan asukkaiden kulutuksesta. Osuudet vaihtelevat kunnittain 7,8 prosentista 28,7 prosenttiin.

Muilta kuin yrityksiltä ostettujen tuote- ja palveluostojen kategorioita on selvästi vähemmän kuin yritysten tarjoamissa tuotteissa ja palveluissa. Esimerkiksi elintarvikkeet käsittävät lähinnä vain jalostamattomia maataloustuotteita ja palvelut pääasiassa rakentamis-, korjaus- ja huoltotöitä. Muut tuotteet - usein perinteiset rakennusmateriaalit kuten kivet, hiekka ja puu sekä multa, siemenet, polttopuut ja lannoitteet - jäivät selvästi pienemmäksi ryhmäksi.

Muut kuin yrityksiltä ostetut ruokatuotteet olivat yleisiä kyselyn vastaajien kesken. Niitä osti 58,3 prosenttia kyselyyn vastanneista. Ruokatuotteisiin käytettiin keskimäärin 261 euroa ostajaa kohden. Muiden kuin yritysten tarjoamia ylläpitopalveluita käytti 44,2 prosenttia vastaajista, jotka käyttivät niihin noin 283 euroa ostajaa kohden. Myös muilta kuin yrityksiltä ostetut rakentamis- ja korjauspalvelut ovat merkittäviä vapaa-ajan asukkaiden käyttämiä palveluita. Noin 24,2 prosenttia kyselyyn vastanneista käytti näitä palveluja. On todennäköistä, että korjaus- ja rakentamispalvelut, jotka ostetaan muilta kuin yrityksiltä, ovat yrityksiltä tilattavia palveluita pienempiä ja yksinkertaisempia. Yritysten ulkopuolisiin rakentamis- ja korjauspalveluihin käytettiin keskimäärin 956 euroa ostajaa kohden. Noin kymmenen prosenttia vastaajista osti muita tuotteita muilta kuin yrityksiltä. Keskimääräinen osto oli noin 129 euroa ostajaa kohden.

Taulukko 3. Muut kuin yrityksiltä ostetut tuotteet ja palvelut Etelä-Savossa.

	YHTEENSÄ	MAATALOUS- TUOTTEET	MUUT TUOTTEET	RAKENTAMIS- JA KORJAUS- PALVELUT	YLLÄPITO- PALVELUT
Epävirallisten ostojen jakautuminen	100,0 %	29,2 %	2,5 %	44,3 %	24,0 %
Muilta kuin yrityksiltä hankittujen palvelujen osuus kaikista ostoista	15,9 %	13,7 %	1,3 %	40,6 %	26,3 %
Keskimääräinen osto/ostaja, euroa	632	261	129	956	283

1.4 KAKSOISKUNTALAISUUDESTA UUSIIN DIGITAALISIIN ALUSTA- RATKAISUIHIN – ESIMERKKINÄ JAPANIN KOTISEUTULAHJOITUS

Vapaa-ajan asukkaista on alettu yhä enemmän puhua maaseudun elinvoiman kannalta tärkeänä voimavarana. Heillä nähdään olevan taloudellista ja henkistä merkitystä maaseutualueiden vireydelle ja uusiutumiskyvylle. Tähän liittyen keskusteluun nousee Suomessa ajoittain ajatus, että valtiovalan tulisi jotenkin tukea tämän *monipaikkaisen asumisen* hyödyntämistä alueiden kehittämisessä.

Kysymystä *monipaikkaisuudesta* on hallinnollisesta näkökulmasta lähestytty pohtimalla *kuntalaisuuteen* liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. Tähän liittyen on esitetty muun muassa kysymys: voisiko kunnallisveron tuottoa jakaa useampaan kuin yhteen kuntaan? Tämä hallintolähtöinen keskustelu on kiteytynyt *kaksoiskuntalaisuuden* käsitteeseen. Myös osa mökkiläisistä on kiinnostunut tästä ajatuksesta. Mökkibarometrin (2016a) kyselyn mukaan 40 prosenttia niistä mökkeilijöistä, jotka eivät asu mökkinsä sijaintikunnassa, ilmoittivat olevansa kiinnostuneita kaksoiskuntalaisuudesta. Vastaava osuus mökkeilijöistä ei osannut sanoa mielipidettään asiasta.¹²

Viimeksi keväällä 2017 asetettiin virkamiehistä ja asiantuntijoista koostuva työryhmä selvittämään kysymystä kaksoiskuntalaisuuden toteuttamisen edellytyksistä Suomessa. Taustan keskustelulle loi käynnissä oleva mittava hallinnon ja palvelujen uudistus sekä siihen liittyvä kuntien roolin muutoksen pohdinta. Keskeisenä lähtökohtana oli havainto, että kansalaisten elämä ja arki, niin työ kuin vapaa-aikakin ovat *monipaikkaistuneet* eli ihmisten ja perheiden toiminnallinen aika jakautuu eri syistä useiden paikkojen välille.

Selvitystyössä käytiin laajasti läpi erityisesti niitä säädöksiä, jotka ohjaavat kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien kiinnittymistä kotipaikkaan sekä kysymystä, miten monipaikkaistuva arki haastaa nämä tulkinnot? Työryhmän 2018 julkaiseman raportin johtopäätös oli, ettei kaksoiskuntalaisuuden toteuttamiselle ole kestäviä oikeudellisia ja hallinnollisia edellytyksiä. Muutokset oikeudelliseen kuntalaisuuden määritelmään synnyttäisivät kumulatiivisesti laajenevan vaikutuksen suureen joukkoon säädöksiä, jotka nojaavat kotikunnan ja

kuntalaisuuden käsitteisiin. Kaksoiskuntalaisuuden vaikutus esimerkiksi melko monimutkaiseen valtionosuusjärjestelmän tasausmekanismeihin voisi lopulta tuottaa ennakoimattoman lopputuloksen. Johtopäätöksissä suljetaan käytännössä pois se vaihtoehto, että valtiovalta vastaisi monipaikkaisuuden luomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin muuttamalla *kuntalaisuuden* nykyistä määrittelyä. (Valtiovarainministeriö 2018.)

Kaksoiskuntalaisuuden sijaan raportin loppuosassa avataan erilaisia näkymiä ja ajatuksia monipaikkaisesti toimivien kansalaisten osallistumisen muotoihin, joita erityisesti digitaalisten osallistumisen muotojen oletetaan mahdollistavan. Tässä yhteydessä viitataan kokeilukulttuuriin ja kuntien digitalisaatiota tukeviin hankkeisiin, kuten digikuntakokeiluun. Kuntia kannustetaan kehittämään uusia osallistumisen menetelmiä (Emt. 59–60). Keskustelua pyritään siis viemään julkishallinto-lähtöisistä ratkaisuista kohti uusia monitoimijaisia toimintamalleja ja uskotaan kuntien saavan tällä tavoin hyötyä vapaa-ajan asukkaiden aktiivisuudesta.

Uusien digitaalisuutta hyödyntävien sosiaalisten innovaatioiden kannalta on tärkeää, että näkökulmaa siirretään hallinnon tarpeiden tarkastelusta nykyistä enemmän palvelujen käyttäjien, kansalaisten, kuluttajien ja muiden yhteiskunnan toimijoiden tarpeiden ja tavoitteiden suuntaan. Sen sijaan, että digitalisoinnilla edistettäisiin vain byrokratian sujuvuutta sillä pitäisi edistää yhteisöjen *elinvoiman* vahvistumista kestävällä tavalla.

Suuria tietoaiteksia ja tekoälyä hyödyntävät uudet sovellukset tarjoavat täysin uusia mahdollisuuksia valtion, kuntien, yritysten ja kansalaisten yhteistyöhön digitaalisilla alustoilla. Kiinnostavina kansainvälisinä esimerkkeinä radikaaleista sosiaalisista innovaatioista voidaan mainita Viron e-kansalaisuus sekä Japanissa *kotiseutulahoitusjärjestelmän* nimellä tunnettu digitaalisen osallistumisen alustaratkaisu.

Japanissa vuodesta 2008 lähtien käytössä ollut *furusato noozie* -järjestelmä on valtakunnan laajuinen sosiaalinen innovaatio, jolla edistetään kansalaisten mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan ja alueiden kehitykseen. Hyyryläinen ja Santalahti (2018) käyttävät järjestelmästä suomenkielistä termiä *kotiseutulahoitus*, koska sen oleellisena osana on vastikkeellisen lahjoituksen tekeminen kunnalle tai prefektuurille. Järjestelmän kehittämisen alkuperäisenä motiivina oli löytää uusia ratkaisuja syrjäisempien alueiden ja kuntien elinvoimaisuuden tukemiseen. Tämä tarkoitti kaupunkien ja maaseutujen asukkaiden vuorovaikutusta tukevan valtakunnallisen ja monitoimijaisen alustan luomista.

¹² Kyselyssä kaksoiskuntalaisuudella tarkoitettiin sitä, että mökkiläisillä olisi samanlaiset oikeudet kuin kuntalaisilla ja että mökkiläisten maksamat kunnallisverot jaettaisiin koti- ja mökkikunnan kesken (Mökkibarometri 2016a).

Kotiseutulahjoitusjärjestelmän toiminnan keskeisenä ajatuksena on tuoda valtion, kuntien, yritysten ja kansalaisen intressit ja motiivit samalle alustalle keskinäiseen vuorovaikutukseen. Yhteistoimintaa motivoi ajatus, että eri osapuolten intressit voivat toteutua yhtäaikaaisesti. Keskeisenä houkuttimena kansalaisille on verovähennys, jonka he saavat tekevästään vastavuoroisesta lahjoituksesta. Yritysten odotusarvona on lisääntyvä liikevaihto ja kuntien motiivina on näkyvyyden ja matkailijoiden kasvava huomio. Valtio saa puolestaan uuden keinon edistää aluekehitystä.

Käytännössä järjestelmä toimii niin, että ihmiset lahjoittavat vapaaehtoisesti määrittelemänsä summan valitsemalleen (yhdelta tai useammalle) kaupungille, kylälle tai maakunnalle. Suoraan käännettynä *furusato noozei* tarkoittaa kotiseutuveroa, mutta termi kotiseutulahjoitus kuvaa järjestelmää paremmin. Kyseessä ei siis ole vero, vaan kotiseudulle kohdistettu lahjoitus, joka on yhteydessä verojärjestelmään. Vapaaehtoinen lahjoitus on verovähennyskelpoinen 2000 yenin (nykyarvossa noin 15 euroa) ylittävältä osalta. (Hyyryläinen & Santalahti 2018.)

Lahjoitus annetaan usein verkkosivujen, kuten *Furusato*-portaalien tai kuntien verkkosivujen kautta. Sivuilla esitellään mahdollisia lahjoituskohteita sekä vastalahjavaihtoehtoja. Järjestelmän suosio on kasvanut viime vuosina. Se on tuonut pienille paikkakunnille sekä yritysten tuotteille ja palveluille näkyvyyttä. Kotimaan matkailuun järjestelmällä on ollut myönteinen vaikutus. Japanin talouden mittakaavassa järjestelmän taloudellinen vaikutus on kuitenkin suhteellisen pieni, vuonna 2016 järjes-

telmässä liikkui noin 2,1 miljardin euron suuruinen rahaliikenne. Lahjoituksia oli määrällisesti noin 12,7 miljoonaa. (Emt.)¹³

Hyyryläisen ja Santalahden (2018) kokoamien tietojen mukaan lahjoituksia tehdään Japanissa usean eri motiivin perusteella. Päämotiivit ovat a) vastalahjat, b) kehittämiskohteena olevat paikalliset asiat sekä c) kotipaikkatunne. Nämä motiivit voivat vaikuttaa lahjoituspäätökseen yhtäaikaisesti tai jokin tietty motiivi voi olla yksittäiselle lahjoittajalle muita tärkeämpi. Järjestelmään liittyy sekä poliittisia että ideologisia jännitteitä. Esimerkiksi miljoonakaupunkien taloudesta päättävät tahot ovat vastahakoisempia järjestelmää kohtaan kuin pienten kuntien edustajat, sillä rahaa virtaa järjestelmän kautta juuri suurista kaupungeista pienempiin kaupunkeihin sekä maaseudulle.

Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmää ei ole sellaisenaan tarkoituksenmukaista tai edes mahdollista kopioida Suomeen mutta siitä voidaan ottaa oppia (Emt.). Japanin mallissa on ratkaistu osittain juuri niitä ongelmia, joita edellä kuvattu kaksoiskuntalaisuutta koskeva selvityskin nosti esiin. Lisäksi se vie ajatuksia juuri siihen, uusien digitaalisten ratkaisujen suuntaan, joita kaivataan. Kotiseutulahjoitusjärjestelmä kytkeytyy käytännössä monipaikkaisen arjen ja elämän luomisiin mahdollisuuksiin ja ne konkretisoituvat digitaalisen vuorovaikutuksen alustaratkaisuin. Kasvava kiinnostus järjestelmää kohtaan kertoo sen toimivuudesta. Valtakunnalliset furusato-portaalit ja kuntien omat furusato-sivustot keräävät sekä käyttäjiä että lahjoituksia, koska ihmiset kokevat niiden käytön mielekkääksi tavaksi osallistua yhteiskunnan toimintaan.

13 Tarkemmat japaninkieliset järjestelmästä kertovat lähteet mm. Soomushoon (englanniksi Ministry of Internal Affairs and Communication <http://www.soumu.go.jp/english/index.html>) tilastoista ja julkaisuista löytyvät Hyyryläisen ja Santalahden (2018) artikkelista.

2 AINEISTO JA MENETELMÄ

2.1 REGFIN-MALLI

Aluetaloudellisen vaikuttavuuden laskennan työvälineenä on käytetty monialueellista ja -toimialaista yleisen tasapainon RegFin-simulointimallia. Se perustuu vakiintuneisiin mikro- ja makrotaloustieteen teorioihin, soveltavan tilastotieteen estimointimenetelmiin ja koeteltuihin soveltavan matematiikan ratkaisualgoritmeihin. Malli on saanut vaikutteita Australian TERM -mallista (mm. Wittwer 2012; Horridge & Wittwer 2010).

Simulaatiotarkastelu lähtee liikkeelle alueen taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvista muutoksista. Tässä sovelluksessa muutokset koskevat vapaa-ajan asujia ja heidän rahankäyttöään. Kyse on tällöin sen arvioinnista, miten paljon muutos vapaa-ajan asujien kulutuskäyttäytymisessä vaikuttaa muun muassa alueen työllisyyteen ja elintasoon.

Vaikuttavuuslaskelmat tuottavat numeerisia arvioita tarkasteltujen tekijöiden muutoksista. Laskelmat sisältävät sekä suoran, epäsuoran että niin sanotun aiheutetun vaikutuksen. Tulokset esitetään sekä absoluuttisina (henkilötyövuotta, euroa) että suhteellisina (%).

RegFin-malleilla toteutettuja aluetaloudellisten vaikutusten arviointeja on tehty jo kymmeniä. Malli soveltuu monialaisuutensa ja monialueisuutensa vuoksi lukuisien erilaisten tekijöiden tai muutosten aluetaloudellisten vaikutusten arviointiin (mm. Ruokolainen 2016, Rutherford & Törmä 2009, Törmä 2008). Lisätietoa laskentamenetelmästä ja aiemmista artikkeleista sekä raporteista löytyy osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/alueetaloudelliset-arvioinnit> sekä liitteestä 1.

2.2 AINEISTO

RegFin-mallin tietokanta on kaksiosainen. Perusaineisto kuvaa alueiden elinkeinorakenteen. Tässä käytetään Tilastokeskuksen virallisia kansantalouden ja aluetalouden tilinpidon tietoja. Kuhunkin sovellukseen liittyy lisäaineisto, jonka tiedot kuvaavat alueen taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvia muutoksia.

Tämän tarkastelun ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, mitä aluetaloudellisia vaikutuksia Ete-

lä-Savon monipaikkaisten asukkaiden rahankäytöllä on nykyisin. Nykytilanne kuvaa vaikutuksia vuonna 2015. Tätä varten kerättiin tietoja siitä, kuinka paljon vapaa-ajan asukkaat, jotka asuvat muualla kuin Etelä-Savossa ja jotka omistavat vapaa-ajan asunnon Etelä-Savossa, käyttävät rahaa Etelä-Savossa. Näitä tietoja saatiin aiemmista selvityksistä ja kyselyistä (mm. FCG 2015, Mökkibarometri 2016a). Muut kuin yrityksiltä ostetut tuotteet ja palvelut otettiin tässä tarkastelussa huomioon, mutta niitä ei voitu lisätä aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnin lähtötietoihin, sillä se saattoivat jo sisältyä laskelmissa pohjatietoina käytettäviin kyselytuloksiin.

Tarkastelun toisen tavoitteen saavuttamiseksi laskettiin, mitä vaikutuksia mökkeilytyyliin mahdollisilla tulevilla muutoksilla olisi Etelä-Savon aluetalouteen. Tulevaisuus kuvaa vuotta 2030. Tulevaisuuden skenaariotarkasteluita varten RegFin-aluemalli on mukautettu siten, että on voitu arvioida mökkien määrän kehityksen, monipaikkaisten asukkaiden yöpymisvuorokausien vaihtelun sekä vapaa-ajan asujien yksityisten ja julkisten palvelujen käytön aluetaloudelliset merkitykset. Mökkeilytyylien mahdollisia muutoksia on hahmotettu tilastojen, kirjallisuuden sekä Mikkelin ja Savonlinnan seutukunnan yrityksille lähetetyn kyselyn avulla (Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti 2018).

Kysely alueen yrityksille toteutettiin keväällä 2018 ja se lähetettiin sähköpostitse eri alojen yrityksille Mikkelin ja Savonlinnan seutukuntiin. Kyselyyn vastasi 83 yritystä, joista suuri osa sijaitsi Mikkelin seutukunnassa (n. 81 %). Yritykset edustivat eri toimialoja ja kokoluokkia. Toimialoittain tarkasteltuna vastauksia saatiin eniten rakentamisen (15 kpl), muun palvelutoiminnan (13 kpl), kiinteistöalan toiminnan (12 kpl) sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan (10 kpl) edustajilta. Useimmat vastaajat edustivat joko yhden hengen yrityksiä (n=35, 42 %) tai 2–5 hengen yrityksiä (n=34, 41 %). Sekä 6–10 että 11–100 hengen yrityksiä edusti seitsemän vastaajaa (8 %). Yrityskyselyn avulla tiedusteltiin yrityksiltä muun muassa arvioita vapaa-ajan asukkaiden tuoman rahan osuudesta heidän liikevaihdostaan nyt ja vuonna 2030. (Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti 2018.)

3 TULEVAISUUDEN SKENAARIOT

Yhteiskunnan muutokset kulutuskäyttäytymisessä heijastuvat mökkeilytyyleihin. Tekninen kehitys tuo uusia mahdollisuuksia vapaa-ajan asumiseen. Suurten ikäluokkien eläköityminen, fyysisen kunnan aleneminen ja lopulta mökkeilystä luopuminen vaikuttavat mökkeilyn muutokseen. Rantasen (2014) mukaan parhaillaan ollaan siirtymässä moderniin ja eriytyvään vapaa-ajan asumiseen. Uudet mökkeilyn muodot yleistyvät, vaikka perinteisiäkin kesämökkejä on paljon käytössä. Tulevia mökkeilytyylejä on kuitenkin mahdotonta tarkkaan ennustaa, mutta tuleviin muutoksiin voidaan vaikuttaa esimerkiksi muokkaamalla palvelukysyntää. (Rantanen 2014.)

Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen mahdollisista tulevaisuuden kehityssuunnista muodostettiin kolme erilaista skenaariota. Ne koskevat vapaa-ajan asumisen mahdollista muutosta Etelä-Savon maakunnassa ja sen seutukunnissa vuosien 2015 ja 2030 välillä. Realistinen skenaario kuvaa todennä-

köisintä mahdollista kehityskulkua. Optimistinen skenaario kuvaa kehitystä, jossa vapaa-ajan asumisen kehittämiseen panostetaan entistä enemmän ja mökkeilyn suosio vain kasvaa. Kuten Rantanen (2016) on todennut, toimiva palvelutuotanto helpottaa vapaa-ajan asunnoilla vietettyjen vuorokausien lisääntymistä, joka puolestaan lisää paikallisten palvelujen kysyntää. Syntyy positiivinen kierre. Pessimistinen skenaario puolestaan kuvaa negatiivisen kierteen tilannetta, jossa vapaa-ajan asumiseen, sen palveluihin ja mökkien kuntoon ei panosteta, mikä vähentää mökkeilyä. Skenaarioiden tarkemmat sisällöt on kuvattu tiivistetysti taulukossa 4 ja tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Niin nykytila kuin tulevaisuuden skenaariotkin kuvaavat Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden kulutusta alueella ja kulutuksen määrän muutoksia. Nykytilanteessa tai skenaarioissa ei oteta huomioon vapaa-ajan asuntojen rakentamista tai rakennusten arvon muutoksia.

Taulukko 4. Tulevaisuuden skenaarioiden keskeisimmät oletukset vuosien 2015–2030 väliselle kehitykselle.

	REALISTINEN	OPTIMISTINEN	PESSIMISTINEN
Mökkien määrä ja maakunnan ulkopuolella asuvien omistajien osuus	Mökkien määrän kasvu hidastuu aikaisempiin lomakiinteistöjen myyntimääriin peilaten, mutta kasvaa edelleen: - Mikkelin sk:ssa +2,2 % - Savonlinnan sk:ssa +2,2 % - Pieksämäen sk:ssa +1,2 % Maakunnan ulkopuolella asuvien mökinomistajien osuus kasvaa hieman.	Mökkien määrä kasvaa aikaisemman kehityksen mukaisesti: - Mikkelin sk:ssa +4,8 % - Savonlinnan sk:ssa +6,5 % - Pieksämäen sk:ssa +3,0 % Maakunnan ulkopuolella asuvien mökinomistajien osuus kasvaa hieman.	Käytössä olevien mökkien määrä ei enää kasva vaan päinvastoin laskee: - Mikkelin sk:ssa -3,4 % - Savonlinnan sk:ssa -2,8 % - Pieksämäen sk:ssa -3,9 % Maakunnan ulkopuolella asuvien mökinomistajien osuus ei muutu vuoden 2015 tasosta.
Yöpymisvuorokaudet	Yöpymisvuorokaudet mökkiä kohden eivät tule muuttumaan nykyisestä.	Aikaisempien vuosien kehityksen perusteella yöpymisvuorokaudet mökkiä kohden kasvavat kaikissa Etelä-Savon seutukunnissa 4,9 %.	Yöpymisvuorokaudet mökkiä kohden laskevat 5 %.
Palveluiden käyttö	Vapaa-ajan asukkaiden ostot alueelta kasvavat mökkitaloutta kohden - Päivittäistavarat 2,5 % - Korjaaminen 7 % - Muut palvelut 10 %	Vapaa-ajan asukkaiden ostot alueelta kasvavat mökkitaloutta kohden - Päivittäistavarat 5 % - Korjaaminen 14 % - Muut palvelut 20 %	Palveluiden käyttö mökkitaloutta kohden ei kasva, sillä niiden tarjonta ei lisäännä.

Vapaa-ajan asumisen muutosta tarkastellaan kolmen keskeisimmän muuttujan kautta. Nämä ovat mökkien määrä ja maakunnan ulkopuolella asuvin omistajien osuus siitä, yöpymisvuorokaudet sekä palveluiden käyttö. Etelä-Savon seutukunnat eroavat toisistaan vapaa-ajan asumisen suhteen, minkä vuoksi muutoksen oletetaan myös eroavan jonkin verran seutukuntien välillä. Esimerkiksi kesämökkien hinnat seutukunnissa eroavat toisistaan. Mikkelin seutukunnassa mökkien keskihinta neliötä kohden on korkein ja Pieksämäen seutukunnassa alhaisin. Mökkien hintakehitys on ollut Mikkelin seudulla pääasiassa kasvusuuntainen 20 viime vuotta, mutta Savonlinnan ja Pieksämäen seutukunnissa keskihinnat ovat viime vuosina olleet hieman laskusuuntaisia. (Maanmittauslaitos 2018.)

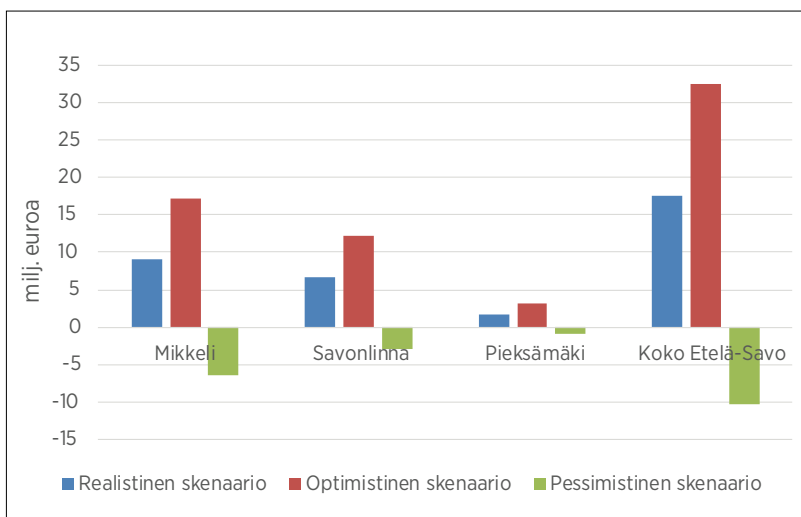
Skenaarioiden oletukset vaikuttavat siihen, kuinka paljon vapaa-ajan asukkaat tuovat kulutuksensa kautta rahaa Etelä-Savoon. Tässä tarkastelussa keskitytään ainoastaan Etelä-Savon ulkopuolelta tulevien mökinomistajien osuuteen maakunnan vapaa-ajan asukkaista, sillä paikallisten oletetaan kuluttavan rahansa joka tapauksessa maakunnassa. Maakunnan ulkopuolisten kulutus alueella nähdään puolestaan ylimääräisenä tulona alueelle. Kuviossa 7 on kuvattu skenaarioiden oletusten vaikutukset maakunnan ulkopuolelta tulneiden vapaa-ajan asukkaiden kulutukseen Etelä-Savossa seutukunnittain. Koko Etelä-Savon tasolla tarkasteltuna vapaa-ajan asukkaiden käyttämän rahamäärän muutos alueella vaihtelee 33 miljoonan eu-

ron kasvun ja kymmenen miljoonan euron laskun välillä eri skenaarioissa.

3.1 REALISTINEN SKENAARIO

Mökkien määrän kasvu jatkuu, mutta hidastuu hieman aikaisemmista vuosista. Tämä lisää kulutusta vastaavassa suhteessa, kun kulutuksen oletetaan pysyvän samana mökkitaloutta kohden. Vuosien 2000–2017 välisenä aikana Etelä-Savon rakentamattomien lomakiinteistöjen vuotuiset kauppamäärät ovat olleet hieman laskusuuntaisia (Maanmittauslaitos 2018). Tämän trendin oletetaan jatkuvan myös jatkossa. Oletuksena on, että mökkien määrän kasvu vuosien 2015 ja 2030 välillä on aikaisempien vuosien kehityksen (ks. Tilastokeskus 2018a) perusteella Mikkelin seutukunnassa 2,2 prosenttia, Savonlinnan seutukunnassa 2,2 prosenttia ja Pieksämäen seutukunnassa 1,2 prosenttia. Mökkimäärän kasvun lisäksi maakunnan ulkopuolella asuvien mökkeilijöiden osuus kasvaa hieman kaikissa seutukunnissa, sillä tähänkin mennessä heidän osuutensa mökkien omistajista on ollut kasvusuuntainen (Tilastokeskus, 2018a).

Etelä-Savossa 27 prosenttia mökkeilijöistä arvioi viettävänsä seuraavan kolmen vuoden aikana pidempiä aikoja mökillä ja 14 prosenttia vähemmän (Mökkibarometri 2016b). Mökkibarometrien (Mökkibarometri 2016a, Nieminen 2003 ja 2008) mukaan mökkien käyttövuorokaudet ovat kasva-

Kuvio 7. Maakunnan ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asujien rahankäytön oletettu muutos vuosien 2015–2030 välisenä aikana eri skenaarioissa.
Lähteet: Mökkibarometri 2016b, Tilastokeskus 2017 & 2018a, Mikkelin kehitysytio Miksei Oy ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti 2018.

Kuva: VisitMikkeli

neet hieman vuosien 2003 ja 2015 välillä. Myös nuorten mökkeilyä koskevan kyselyn (Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy, 2017) perusteella mökkeilyn suosio näyttää pitävän pintansa tulevaisuudessakin, mitä lisääntyneet etätyömahdollisuudet ja digitalisaatio tukevat. Etenkin vesistöjen rannalla olevien mökkien suosion oletetaan säilyvän ja arvon nousevan. Nuorista 70 prosenttia piti todennäköisenä ja tavoitteena, että heidän vapaa-ajan asunnoilla viettämänsä aika kasvaa vuosien 2015 ja 2030 välillä. Toisaalta mökin vuokrauksen ja yhteisomistajuuden arvioitiin kasvavan nykyisestä, jolloin vuokramökkien saatavuus vaikuttaa myös mökkeilyyn. Mökkien siirtyessä nuoremmalle sukupolvelle heidän arvioimansa ajan puute ja muut harrastukset vähentävät kuitenkin yöpymisvuorokausia osalla mökkeilijöistä. (Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy 2017.) Näin ollen osan lisäessä ja osan vähentäessä yöpymisiä mökillä kokonaisuudessaan yöpymisvuorokaudet eivät muutu nykyisestä.

Vapaa-ajan asukkaiden päivittäistavaroiden, korjauspalveluiden ja muiden palvelujen ostot maakunnasta tulevat kasvamaan mökkitaloutta kohden vuoden 2015 tasosta. Tätä tukee esimerkiksi se, että mökkibarometrin perusteella vapaa-ajan asukkaat arvioivat palvelujen käytön kasvavan etenkin lumen aurauksen (36 %), korjaus- ja raken-

nustöiden (25 %) sekä puiden kaadon/teon (14 %) osalta (Mökkibarometri 2016b). Saattaa kuitenkin olla, että kyselyyn vastanneet ovat keskimääräistä aktiivisempia mökkeilijöitä, jolloin arviot saattavat olla keskimääräistä korkeampia. Kuitenkin Etelä-Savon mökeistä noin 45 prosenttia on yli 35 vuotta vanhoja (rakennettu 1980 tai aiemmin) (Tilastokeskus, 2017), joten voidaan olettaa, että vanhimpien mökkien korjaustarve ja varustetason nosto tulevat kasvamaan tulevaisuudessa. Kuten Czarnecki ja Sireni (2016) ovat todenneet, rakennus- ja korjauspalvelujen tarve on jatkuva, mutta jossain vaiheessa niiden kysyntä on runsaampaa. Tässä hankkeessa toteutetun, alueen yrittäjille lähetetyn kyselyn (Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti 2018) perusteella vapaa-ajan asukkaiden palveluiden käytön ennustetaan kasvavan. Kaupan alan yrittäjät arvioivat keskimäärin 21 prosentin kasvua vapaa-ajan asukkaiden tuomaan osuuteen liikevaihdossaan vuosien 2015 ja 2030 välillä. Se vastaa hyvin lähelle mökkien määrän ja yöpymisvuorokausien kasvusta tulevaa kulutuksen kasvua. Näin ollen päivittäistavaroiden ostot mökkitaloutta kohden pysyisivät lähes nykyisellä tasolla (+2,5 %) myös vuonna 2030. Korjauspalveluita tarjoavien yrittäjien vastaavat arviot olivat keskimäärin 13 prosenttia ja muiden palveluiden tarjoajien 16 prosenttia. Kun näistä arvioista vähentää jo mökkien määrän kasvusta tulevan kulutuksen kasvun,

jää korjaamispalveluiden käytön kasvuennusteeksi seitsemän prosenttia ja muiden palveluiden kymmenen prosenttia mökkitaloutta kohden vuoteen 2015 verrattuna.

3.2 OPTIMISTINEN SKENAARIO

Mökkien määrä kasvaa aikaisempien vuosien kehityksen suuntaisesti (ks. kuvio 8) eli mökkien määrä kasvaisi suunnilleen samaa vauhtia kuin tähänkin mennessä. Kasvu olisi Mikkelin seutukunnassa 4,8 prosenttia, Savonlinnan seutukunnassa 6,5 prosenttia¹⁴, Pieksämäen seutukunnassa 3,0 prosenttia vuosien 2015 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Trendiennustetta suurempaa kasvua ei ole oletettavissa mökkien määrään, sillä esimerkiksi hyvien tonttien saatavuus rajoittaa kasvua. Mökkimäärän kasvun ohella maakunnan ulkopuolella asuvien omistajien mökkien osuus kasvaa hieman kaikissa seutukunnissa aikaisemman kehityksen suuntaisesti.

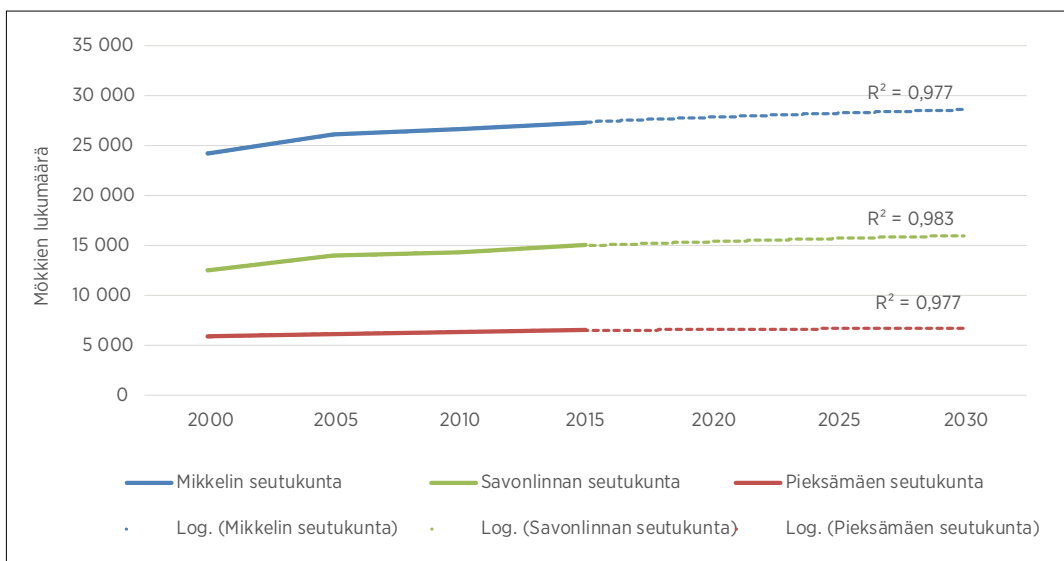
Etätyömahdollisuudet ja digitalisaatio mahdollistavat mökillä vietettyjen vuorokausien kasvun (Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy 2017). Aikaisempaan mökkivuorokausien kehitykseen perustuen (Mökkibaro-

metri 2016a, Nieminen 2003 ja 2008) yöpymisvuorokaudet voisivat kasvaa koko Etelä-Savon alueella noin 4,9 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Mökkeilyn sesonkiluonteisuus ja mökkiläisten ajan puute pitävät yöpymisvuorokausien kasvun kuitenkin maltillisena.

Päivittäistavaroiden, korjauspalveluiden ja muiden palvelujen käyttö mökkitaloutta kohden tulee kasvamaan kaksinkertaisesti realistiseen skenaarioon verrattuna. Tämä johtuu osin maakunnan mökkien ikärakenteesta ja osin siitä, että nuoremmat vapaa-ajan asukkaat pitävät mökkeilystä, mutta vierastavat siihen liittyvää työmäärää (Tilastokeskus 2017, Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy 2017). Lisäksi lisääntynyt palvelujen tarjonta johtaa siihen, että yhä suurempi osa ostoista tehdään mökkikunnassa eikä lähtökunnassa tai matkan varrella. Näin ollen vuoden 2015 tasoon verrattuna päivittäistavaroiden ostot kasvavat 5 prosenttia, korjauspalveluiden käyttö 14 prosenttia ja muiden palveluiden käyttö 20 prosenttia mökkitaloutta kohden vuoteen 2030 mennessä.

Optimistisen skenaarion toteutuminen edellyttää toimenpiteitä toteutuakseen. Esimerkiksi palvelutarjonnan kehittämisellä ja tarjonnasta tiedottamisella kysynnän ja tarjonnan kohtaamiseksi voidaan vaikuttaa skenaarion mahdollisuuksiin toteutua.

14 Savonlinnan seutukunnan arvioitu mökkimäärän kasvu on korkeampi kuin Mikkelin seutukunnan johtuen täysin aikaisempien vuosien kasvutahdista.

Kuvio 8. Mökkien määrän todellinen (2000–2015) ja trendiennusteen¹⁵ (2015–2030) mukainen kehittyminen Etelä-Savon seutukunnissa. Lähde (toteutunut taso): Tilastokeskus 2017.

15 R²-luku eli selityssaste kuvaa trendiennusteen luotettavuutta. Mitä lähempänä R² on lukua 1, sitä paremmin trendi kuvastaa havaittuun kehitykseen sisältyvää vaihtelua.

3.3 PESSIMISTINEN SKENAARIO

Käytössä olevien mökkien määrä ei enää kasva vaan laskee, sillä nykyisten vapaa-ajan asukkaiden sekä itse mökkien ikäännyttyä mökkejä jää tyhjilleen, mikä vaikuttaa kulutukseen. Kesämökkien omistajien keski-ikä oli 62 vuotta vuonna 2015 (Tilastokeskus 2016). Etenkin vanhoja mökkejä suosituimpien alueiden ulkopuolella jää tyhjilleen, sillä niiden myyntiarvo on alhainen, mikä vähentää perillisten/perikuntien myyntihalukkuutta. Vastaavasti vanhimpien mökkien alhainen varustetaso vähentää ostohalukkuutta. Lisäksi perikuntien mahdolliset erimielisyyden mökkien käytöstä ja myynnistä vaikeuttavat sekä hidastavat mökkien myyntiä tai vähentävät niiden käyttöä.

Etelä-Savossa oli jo noin 12 500 mökkiä vuonna 1970 (Tilastokeskus 2018b). Jos etenkin vanhimpien mökkien kunnossapitoon ei panosteta, osa hiljalleen rapistuu ja jää tyhjilleen. Tässä skenaariossa oletetaan, että 15 prosenttia ennen vuotta 1970 rakennetuista vapaa-ajan asunnoista poistuu käytöstä vuoteen 2030 mennessä. Uusien mökkien rakentaminenkin vähenee, sillä alueen suosio mökkeilyseutuna hiipuu eikä uusia mökkitontteja tule tarjolle entiseen tapaan. Näin ollen uusien mökkien määrän kasvu jää noin 10 prosenttiin aiempien vuosien kasvuvauhdista (ks. Tilastokeskus 2017) eli kasvu olisi 0,3–0,6 prosenttia Etelä-Savon seutukunnissa vuosien 2015 ja 2030 välillä. Vanhimpien ja huonokuntoisimpien mökkien käytöstä poistuminen sekä uusien määrän vähäinen kasvu johtaisi

tilanteeseen, missä käytössä olevien mökkien määrä laskee Mikkelin seutukunnassa 3,4 prosenttia, Savonlinnan seutukunnassa 2,8 prosenttia ja Piekämäen seutukunnassa 3,9 prosenttia. Maakunnan ulkopuolisten osuus mökkien omistuksesta pysyy vuoden 2015 tasolla.

Yöpymisvuorokaudet mökkiä kohden laskevat noin viisi prosenttia vuosien 2015 ja 2030 välillä. Tähän vaikuttaa muun muassa nuorempien, tulevien vapaa-ajan asukkaiden ajan vähyys ja muut harrastukset, vaikka etätyö ja digitalisaatio tukevatkin mökkeilyn kasvua. Jopa 62 prosenttia nuorista aikuisista arvioi ajan puutteen ja muiden harrastusten vaikuttavan negatiivisesti heidän halukkuuteensa ostaa tai lunastaa vanhempien/sukulaisten vapaa-ajan asunto tulevaisuudessa (Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy, 2017).

Päivittäistavaroiden ja palveluiden käyttö mökkitaloutta kohden ei kasva vuoden 2015 tasosta. Nuoremmat mökkeilijät olisivat valmiita käyttämään iäkkäämpiä mökkeilijöitä enemmän erilaisia palveluita (Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy, 2017), mutta palveluja ei aina ole saatavilla tai niitä ei osata etsiä oikeasta paikasta, joten kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa. Myös Rantasen (2014) mukaan on mahdollista, että palvelujen puute johtaa siihen, että kaikki seuraavan sukupolven vapaa-ajan asukkaat eivät onnistu toteuttamaan haluamaansa mökkeilytyyliä.

4 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään RegFin-simulointimallilla lasketut vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savoon sekä nykytilanteessa että tulevaisuuden eri skenaarioissa. Nykytilanne kuvaa vuotta 2015 ja tulevaisuuden skenaariot vuotta 2030. Vaikutukset koskevat ainoastaan Etelä-Savon ulkopuolelta tulevien vapaa-ajan asukkaiden rahankäyttöä ja sen aluetaloudellisia vaikutuksia.

Tulevaisuuden vaikuttavuuksien osalta toteutettiin herkkyystarkastelu johtuen epävarmuudesta skenaarioiden oletetuista muutoksista ja niiden suuruudesta. Herkkyyškokeilla testataan usein numeeristen mallien tulosten luotettavuutta ja tulosten herkkyyttä oletuksille sekä muutosten koolle. Tulokset laskettiin ± 20 prosentin arviopoikkeamalle. Herkkyystarkastelun tulokset esitetään liitteessä 2.

4.1 ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET NYKYTILANTEESSA

Mökkibarometrin (2016b) tietojen perusteella Etelä-Savossa maakunnan ulkopuolelta tulevat vapaa-ajan asukkaat kuluttavat keskimäärin noin 3 650

euroa vuodessa mökkitaloutta kohden. Näiden kulutustietojen perusteella laskettu maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden vuotuisen kulutuksen vaikutus Etelä-Savon maakunnan yksityiseen kulutukseen on noin 157 miljoonaa euroa kerroinvaikutuksineen, mikä vastaa noin 7,5 prosenttia maakunnan yksityisestä kulutuksesta (ks. taulukko 5). Yksityisellä kulutuksella tarkoitetaan lähinnä kotitalouksien kulutusmenoja. Seutukunnittain tarkasteltuna vaikutus on selvästi suurin Mikkelin seutukunnassa (96 miljoonaa euroa). Miljoonis- sa euroissa tarkasteltuna vaikutus on lähes puolet pienempi Savonlinnan seutukunnassa (48 miljoonaa euroa). Pieksämäen seutukunnassa vapaa-ajan asukkaat eivät ole aivan yhtä merkittävässä roolissa kuin Mikkelin ja Savonlinnan seutukunnissa, sillä vaikutus jää noin 12 miljoonaan euroon eli 2,7 prosenttiin seutukunnan yksityisestä kulutuksesta.

Vapaa-ajan asukkaat edistävät kulutuksen- sa kautta myös työllisyyttä (ks. taulukko 6). Koko Etelä-Savon tasolla vapaa-ajan asukkaiden vaikutus maakunnan työllisyyteen on noin 310 henkilötyövuotta (htv). Tämä vastaa noin 0,5 prosenttia maakunnan työllisistä. Henkilötyövuosissa tarkasteltuna suurin vaikutus kohdistuu Mikkelin seutukuntaan (195 htv). Savonlinnan seutukuntaan

Taulukko 5. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen vuonna 2015.

Muuttuja/alue	Mikkelin seutu- kunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Yksityinen kulutus, milj. euroa	96	48	12	157
Yksityinen kulutus, %	7,9	6,9	2,7	7,5

Lähde: RegFin-laskelmat.

Taulukko 6. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon työllisyyteen vuonna 2015.

Muuttuja/alue	Mikkelin seutu- kunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Työllisyys, htv	195	91	22	309
Työllisyys, %	0,5	0,4	0,2	0,5

Lähde: RegFin-laskelmat.

kohdistuu noin puolet Mikkelin seutukunnan vaikutuksista (91 htv). Vapaa-ajan asukkaiden vaikutus Pieksämäen seutukuntaan on selvästi pienin (22 htv). Prosentteina tarkasteltuna vapaa-ajan asuminen nostaa seutukuntien työllisyyttä 0,2–0,5 prosentilla.

Vapaa-ajan asukkaiden kulutus maakunnassa hyödyttää useita toimialoja. Hyötyviä toimialoja ovat etenkin muut palvelut (mm. taiteet, viihde ja virkistys), kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, rakentaminen, maatalous ja metsästys sekä kiinteistöalan toiminta.

RegFin-malli ottaa huomioon talouden vuodot ja virrat eri alueiden välillä. Näin ollen niin yksityisen kulutuksen kuin työllisyydenkin tuloksissa on huomioitu se, että vaikka maakunnan ulkopuolelta virtaa rahaa vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen kautta Etelä-Savoon, niin osa tästä rahasta myös vuotaa alueen ulkopuolelle. Mikään alue ei ole täysin omavarainen, joten tuonnin kautta osa vaikutuksista valuu alueen ulkopuolelle. Tämä näkyy myös mallilaskelmien tuloksissa, sillä vapaa-ajan asukkaiden kulutus Etelä-Savossa edistää myös muiden maakuntien yksityistä kulutusta ja työllisyyttä. Esimerkiksi naapurimaakunnat Pohjois-Savo (1,9 milj. euroa), Keski-Suomi (1,6 milj. euroa), Pohjois-Karjala (1,2 milj. euroa), Päijät-Häme (1,1 milj. euroa), Kymenlaakso (0,9 milj. euroa) sekä Etelä-Karjala (0,6 milj. euroa) hyötyvät Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden rahankäytöstä vuotojen ja virtojen kautta.

Tuloksia vertailtiin aikaisempiin vapaa-ajan asumisen vaikuttavuustarkasteluihin. Täytyy kuitenkin huomioida, että niissä on käytetty eri metodia ja tarkasteluvuodet poikkeavat toisistaan. Etelä-Savon matkailun ja vapaa-ajan tulo- ja työllisyys selvityksessään FCG (2015) laski panos-tuotos-menetelmällä vapaa-ajan asumisesta aiheutuvan välittömän ja välillisen matkailutulon ja -työllisyyden. FCG:n laskelmien perusteella vuonna 2013 vapaa-ajan asumisesta aiheutui välitöntä matkailutuloa noin 115 miljoonan euron verran ja välillistä matkailutuloa noin 61 miljoonaa euroa, mitkä yhdessä käsittävät 176 miljoonaa euroa. Tämä luku poikkeaa hieman yleisen tasapainon RegFin-mallilla lasketusta 157 miljoonan euron vaikuttavuudesta. Panos-tuotos -menetelmällä vaikuttavuuskertoimeksi¹⁶ tulee 1,5, kun taas yleisen tasapainon mallilla laskettuna kerroin on 1,3.

Lisäksi FCG:n (2015) laskelmien mukaan vapaa-ajan asuminen loi työtä välittömästi noin 480 henkilötyövuotta ja välillisesti noin 360 henkilötyövuotta. Näiden yhteinelaskettu vaikutus eli noin 840

henkilötyövuotta on yli kaksinkertainen tässä raportissa esitettyihin nykytilanteen tuloksiin verrattuna. Näiden tarkasteluiden erot selittyvät suurelta osin käytetyllä metodilla, mutta myös tarkasteluvuosi vaikuttaa. Lineaariset panos-tuotos -mallit, jota myös FCG:n laskelmissa käytettiin, perinteisesti yliarvioivat tuloksia (mm. Bess & Ambargis 2011, Mules 2000, Törmä 2008). Tämä johtuu siitä, että panos-tuotoksille ei huomioida esimerkiksi resurssirajoitteita, kuten työvoiman saatavuutta tai hintojen muutoksia, toisin kuin yleisen tasapainon malleissa. Valitun laskentametodin valinnan lisäksi tuloksiin vaikuttaa hyvin merkittävästi myös se, mitä kaikkia tekijöitä laskelmissa otetaan huomioon.

4.2 ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET TULEVAISUUDEN SKENAARIOISSA

Kaikilla tulevaisuuden skenaarioilla olisi vaikutusta Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen (ks. taulukko 7). Realistinen eli todennäköisin skenaario nostaisi vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen vaikutuksia maakunnan yksityiseen kulutukseen noin 180 miljoonaan euroon vuoteen 2030 mennessä, mikä on noin 23 miljoonaa enemmän kuin nykytilanteessa. Tämän muutoksen saisi aikaan skenaariossa oletetut mökkien ja siten myös mökkitalouksien määrän kasvu, yöpymisvuorokausien lisääntyminen sekä palveluiden käytön kasvu. Tästä vaikutuksen kasvusta 12 miljoonaa euroa kohdistuisi Mikkelin seutukuntaan, yhdeksän miljoonaa euroa Savonlinnan seutukuntaan ja kaksi miljoonaa euroa Pieksämäen seutukuntaan.

Optimistisen skenaarion oletusten toteutumisen tarkoittaisi, että vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutus Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen nousee noin 200 miljoonaan euroon vuonna 2030. Tämä olisi noin 42 miljoonaa euroa nykytilannetta enemmän. Tästä kasvusta nykytilanteeseen nähden 22 miljoonaa euroa kohdistuisi Mikkelin seutukuntaan, 16 miljoonaa euroa Savonlinnan seutukuntaan ja neljä miljoonaa euroa Pieksämäen seutukuntaan.

Pessimistisen skenaarion toteutuminen vähentäisi vastaavasti vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön aluetaloudellisia vaikutuksia. Vaikutus yksityiseen kulutukseen laskisi noin 143 miljoonaan euroon, mikä on 13 miljoonaa euroa vähemmän kuin nykytilanteessa. Tästä laskusta kärsisivät eniten Mikkelin seutukunta (-8 milj. euroa) sekä Savonlinnan seutukunta (-4 milj. euroa). Pieksämäen

¹⁶ Vaikuttavuuskerroin on laskettu jakamalla kokonaisvaikuttavuus suoralla vaikutuksella eli $176/115 \approx 1,5$ ja $157/121 \approx 1,3$.

Taulukko 7. Maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon yksityiseen kulutukseen eri tulevaisuuden skenaarioissa.

Yksityinen kulutus, milj. euroa (% alueen yksityisestä kulutuksesta)	Mikkelin seutukunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Realistinen skenaario	108 (8,9)	57 (8,2)	15 (3,7)	179
Optimistinen skenaario	119 (9,8)	64 (9,2)	17 (3,8)	199
Pessimistinen skenaario	88 (7,2)	44 (6,4)	11 (2,5)	143

Lähde: RegFin-laskelmat.

seutukunnan yksityinen kulutus laskisi yhden miljoonaan euron verran.

Tulevaisuuden skenaariot vaikuttaisivat myös maakunnan työllisyyteen (ks. taulukko 8). Maakunnan vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön työllisyysvaikutus nousisi realistisessa skenaariossa 353 henkilötyövuoteen, mikä on 44 henkilötyövuotta enemmän kuin nykytilanteessa. Tästä kasvusta nykytilanteeseen hieman yli 24 henkilötyövuotta kohdistuisi Mikkelin seutukuntaan, 16 Savonlinnan seutukuntaan ja neljä Pieksämäen seutukuntaan.

Optimistisen skenaarion toteutuminen johtaisi Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön työllisyysvaikutuksen kasvuun. Vaikutus kohoaisi noin 390 henkilötyövuoteen eli yli 80 henkilötyövuotta nykytilannetta suurempaan vaikutukseen. Työllisyysvaikutus olisi realistiseenkin skenaarioon nähden lähes 40 henkilötyövuotta suurempi. Optimistinen skenaario työllistäisi toteutuessaan Mikkelin seutukunnassa 46 henkilötyövuotta enemmän kuin nykytilanteessa. Vastaava luku Savonlinnan seutukunnalle olisi noin 30 ja Pieksämäen seutukunnalle seitsemän henkilötyövuotta. Skenaariosta hyötyisivät erityisesti palvelualat.

Pessimistinen skenaario vaikuttaisi puolestaan negatiivisesti Etelä-Savon työllisyyteen nykytilanteeseen nähden. Vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset työllisyyteen laskisivat 26 henkilötyövuodella nykytilanteeseen verrattuna. Eniten tästä laskusta kärsisi Mikkelin seutukunta (-17 htv). Myös Savonlinnan (-7 htv) ja Pieksämäen (-2 htv) seutukunnissa vaikutus laskisi nykyiseen verrattuna.

4.3 DIGITAALINEN OSALLISTUMINEN ALUEKEHITYKSEN VÄLINEENÄ

Hankkeen yhtenä osana on ollut tarkastella, miten monipaikkaista asumista, jonka keskeinen osa on vapaa-ajan asuminen, voitaisiin uusilla tavoilla hyödyntää aluekehityksen resurssina. Suomessa tähän kysymykseen liittyen on aika ajoin keskusteltu niin sanotusta *kaksoiskuntalaisuudesta*. Viimeksi asiaa tarkasteltiin laajasti kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläisen johtamassa virkamiesten ja asiantuntijoiden työryhmässä. Hallinnollisesta

Taulukko 8. Maakunnan ulkopuolella asuvien vapaa-ajan asukkaiden rahankäytön vaikutukset Etelä-Savon työllisyyteen eri tulevaisuuden skenaarioissa.

Työllisyys, htv (% alueen työllisistä)	Mikkelin seutukunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Realistinen skenaario	219 (0,6)	108 (0,5)	26 (0,2)	353
Optimistinen skenaario	241 (0,6)	121 (0,5)	29 (0,2)	391
Pessimistinen skenaario	179 (0,5)	84 (0,4)	20 (0,1)	283

Lähde: RegFin-laskelmat.

näkökulmasta monipaikkaisuutta lähestyttäessä kohdataan kuitenkin monia oikeudellisia ongelmia ja ristiriitoja, joita on tähän saakka pidetty ratkaisemattomina. Myös mainittu selvitys kaksoiskuntalaisuudesta päättyy siihen, ettei kestäviä perusteita kuntalaisuutta ja kotipaikkaa koskevien säädösten muuttamiselle ole. (Valtiovarainministeriö 2018).

Monipaikkaisuutta ja kansalaisten osallistumista yhteiskunnan kehittämiseen voidaan kuitenkin lähestyä myös toisin, etsimällä ratkaisuja uusista toimintatavoista ja digitaalisen alustatalouden ratkaisuista. Kansainvälisesti kiinnostavan esimerkin tästä tarjoaa järjestelmä, joka on Japanissa ollut käytössä noin kymmenen vuotta. Japanin järjestelmästä on kirjoitettu Suomessa erittäin vähän ja se tunnetaan huonosti. Ensimmäinen aihetta käsittelevä artikkeli on Suomessa julkaistu vuonna 2018 (Hyyryläinen & Santalahti 2018).

Japanin kotiseutulahjoitus ei ole vielä ehtinyt inspiroida Suomen oloihin soveltuviin vaihtoehtojen kehittäjiä. Pyrkimystä uusien ratkaisujen etsimiseen kuitenkin on. Suuria tietoaiteksia sekä tekoälyä hyödyntävät uudet sovellukset tarjoavat uusia mahdollisuuksia valtion, kuntien, yritysten ja kansalaisten yhteistyöhön digitaalisilla alustoilla. Mökkiläisten roolia aluekehittämisen uusilla digitaalisilla alustoilla pohditaankin tässä vain yleisellä tasolla, koska monitoimijaisen järjestelmän vuorovaikutuksen ja muiden vaikutusten mallintaminen ei ole mahdollista. Kotiseutulahjoituksen kaltaisen järjestelmän mahdollisista vaikutuksista Etelä-Savoon voidaankin esittää vain hyvin yleisiä arvioita.

Hyyryläisen ja Santalahden mukaan (2018) Japanin kotiseutulahjoitusjärjestelmän keskeinen osa on muuhun kuin kotikuntaan vapaaehtoisesti osoitetun lahjoitussumman vastikkeellisuus ja verovähennysoikeus. Japanissa kunnat osoittavat lahjoitukselle vaihtoehtoisia kohteita, jotka liittyvät paikalliseen kehittämiseen ja elinvoimaan. Paikalliset yritykset puolestaan tarjoavat vastalahjoina omia tuotteitaan ja osin myös palvelujaan. Valtio osallistuu järjestelmään tukemalla kansalaisia rajoitetulla oikeudella ilmoittaa lahjoitus verovelvollisen tuloverotuksessa vähennyksenä.

Suomen lainsäädännössä Japanin kotiseutulahjoitusta lähinnä vastaava säädös on lahjoituksen tekemisestä tuloverolakiin (1992) vuonna 2015 tehty lisäys lahjoitusvähennyksestä (Tuloverolaki 98a §). Sen perusteella luonnollinen henkilö saa vähentää ansiotulostaan 850–500 000 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä tai taidetta edistävään tarkoitukseen. Tämä lahjoitusmahdollisuus ei vielä ole kehittynyt kansalaisten laajasti omaksumaksi vaikuttamisen muodoksi. Lahjoitusten vastikkeellisuus (vastalahjat) on puolestaan tut-

tu ajatus joukkorahoitusta ohjaavista suomalaisista säädöksistä. (Emt., 31.) Lahjoitusvähennyksen alan laajentamisesta muihin tarkoituksiin ei Suomessa ole käyty julkista keskustelua.

Käytettävissä ei ole tietoa siitä, olisivatko mökkiläiset halukkaita tekemään lahjoituksia mökkikuntaansa tai -kyläänsä, jos lahjoittamista tuettaisiin verotuksen kautta. Meillä ei ole tietoa myöskään siitä, missä määrin lahjoituksiin Suomessa harkittaisivat mahdollisesti tarjotut vastalahjat tai kokemus lahjoituksen vaikutuksesta paikalliseen elinvoimaan, eli rahan suuntautumisesta johonkin hyödylliseen kehittämiskohteeseen mökkikunnassa.

Japanin kotiseutulahjoituksen vaikutukset ovat hyvin monitahoisia. Siitä hyötyvät kansalaisten (laadukkaat tuotteet) lisäksi myös kunnat sekä niiden alueella toimivat yritykset (markkinointi). Kuntien ja yritysten näkyvyys on parantunut, ja digitaaliset alustat ovat laajentaneet sosiaalista mediarajapintaa, jota voidaan hyödyntää myös kotimaan matkailubisneksessä. Parhaassa tapauksessa lahjoitus voi siis hyödyttää mökkiläistä itseä samalla, kun koko paikkakunta hyötyy. Esimerkiksi lähiruokaa tuottavat yritykset voisivat Suomessa hyötyä järjestelmästä. Näiden yritysten tuotteet voisivat olla lahjoituksista saatavien vastalahjojen tärkeä tuoteryhmä. Pienemmät paikkakunnat ja maaseutualueet hyötyisivät todennäköisesti tällaisesta järjestelmästä suuria kaupunkia enemmän.

Suomessa on eri yhteyksissä julkisuudessa lausuttu pyrkimys kansalaisten digitaalisten osallistumismahdollisuuksien kehittämiseen kaikilla hallinnon tasoilla. Erilaisia pienimuotoisia kokeiluja onkin tehty monissa kunnissa ja hankkeissa (mm. Digikunta-hanke). Tahtotila ja suunta ovat hahmotuneet, mutta läpimurtoinnovaatioita ei toistaiseksi ole tapahtunut. Poliittista tahtoa laaja-alaisen valtakunnallisten uudistusten (Viron e-kansalaisuuden tapaan) ei Suomessa ole ollut. Myös muut käynnissä olevat hallinnon uudistamisen suurhankkeet (sote- ja maakuntauudistus) vaikuttavat osaltaan asiaan. Jos poliittinen tahtotila Japanin kotiseutulahjoituksen kaltaiselle järjestelmän kehittämiseksi Suomessa löytyisi, sen käyttöönotto olisi todennäköisesti melko hidasta. Systematisen sosiaaliset innovaatiot vaativat pitkän ajan toteutuakseen.

Vahvana vapaa-ajan asumisen maakuntana Etelä-Savo voisi hyötyä kotiseutulahjoituksen kaltaisesta järjestelmästä. Vuonna 2016 Etelä-Savossa oli 49 156 kesämökkiä, joista ulkopaikkakuntalaisten omistuksessa on noin 32 600 (Tilastokeskus 2017 ja 2018a). Jos näistä ulkopaikkakuntalaisten omistuksessa olevista kesämökkitalouksista esimerkiksi 10 prosenttia lahjoitaisi keskimäärin 165

euroa mökkipaikkakunnalleen, se tietäisi noin 538 000 euroa suoria lisätuloja Etelä-Savon maakuntaan. Lahjoitussumman ollessa keskimäärin noin 80 euroa, rahaa kertyisi noin 260 000 euroa.

Näiden karkeiden ja hypoteettisten esimerkkilaskelmien tarkoituksena on tuoda esiin se, että pienelläkin lahjoitusosuudella voisi saada aikaan lisätuloa mökkipaikkakuntien kehittämiseen. Etenkin pienemmille paikkakunnille lahjoitukset voisi-

vat olla merkittäviä. Järjestelmän mahdolliset muut ominaisuudet ja toimintaperiaatteet vaikuttaisivat merkittävästi siihen, millaisia aluetaloudellisia vaikutuksia järjestelmällä olisi. Tässä vaiheessa realistisia kerrannaisvaikutuksia on mahdotonta laskea. On oletettavaa, että Etelä-Savossa kokonaisvaikutukset aluetalouteen olisivat suoria vaikutuksia suuremmat.

5 VAPAA-AJAN ASUMISTA HYÖDYNTÄVÄ ALUEKEHITYS ETELÄ-SAVOSSA

Yhteenvetona voidaan todeta, että vapaa-ajan asukkaiden kulutuksella maakunnassa on selvä taloudellinen merkitys Etelä-Savolle. Vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen nykyiset aluetaloudelliset vaikutukset ovat noin 157 miljoonaa euroa ja 309 henkilötyövuotta Etelä-Savon maakunnan tasolla. Tästä vaikutuksesta suuri osa kohdistuu Mikkelin seutukuntaan: yksityisestä kulutuksesta noin 96 miljoonaa euroa ja työllisyydestä 195 henkilötyövuotta. Savonlinnan seutukuntaan kohdistuu noin 48 miljoonaa euroa ja 91 henkilötyövuotta. Loput noin 12 miljoonaa euroa ja 22 henkilötyövuotta ovat Pieksämäen seutukunnan vaikutuksia.

Laskelmia varten luotiin tilastojen, kirjallisuuden ja asiantuntijoiden näkemysten perusteella kolme mahdollista tulevaisuuden skenaariota Etelä-Savon vapaa-ajan asumiseen liittyen. Skenaariot kuvaavat muutosta vapaa-ajan asumisessa vuosi- en 2015 ja 2030 välillä. Realistisessa skenaariossa mökkimäärien kasvu hieman hiipuu edellisvuosiin nähden, yöpymisvuorokaudet pysyvät nykyisellä tasolla ja palveluiden käyttö kasvaa hieman. Optimistisessa skenaariossa mökkimäärät jatkavat kasvua edellisvuosien kehityksen mukaisesti, yöpymisvuorokausien määrä kasvaa hieman nykyisestä ja palveluita käytetään nykyistä selvästi enemmän. Pessimistisessä skenaariossa käytössä olevien mökkien määrä lähtee pieneen laskuun, yöpymisvuorokausien määrä laskee hieman ja palveluiden käyttö pysyy nykyisellä tasolla mökkitaloutta kohden.

RegFin-mallilaskelmien perusteella Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset voivat parhaassa tapauksessa kasvaa vuoteen 2030 mennessä useilla kymmenillä miljoonilla euroilla nykytilanteeseen nähden. Toisaalta vaikuttavuus voi lähteä myös laskuun, jos vapaa-ajan asumiseen ei panosteta. Laskelmien perusteella realistisen skenaarion oletusten toteutuminen tietäisi, että vapaa-ajan asukkaiden vaikutukset maakunnan yksityiseen kulutukseen nousisivat noin 180 miljoonaan euroon, mikä on noin 23 miljoonaa euroa enemmän kuin nykytilanteessa. Työllisyysvaikutus nousisi 353 henkilötyövuoteen, mikä on 44 henkilötyövuotta nykyistä enemmän. Optimistisessa skenaariossa vaikutus yksityiseen kulutukseen voisi nousta noin 200 miljoonaan euroon,

mikä on 42 miljoonaa euroa nykyistä suurempi vaikutus. Työllisyysvaikutus voisi nousta noin 390 henkilötyövuoteen, mikä on yli 80 henkilötyövuotta nykytilanteeseen nähden. Pessimistisessä skenaariossa vaikutukset olisivat 143 miljoonaa euroa ja 283 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaisi noin 13 miljoonaa euroa ja 26 henkilötyövuotta nykytilannetta pienempää vaikuttavuutta.

Suurimmat skenaarioiden vaikutukset kohdistuisivat Mikkelin seutukuntaan. Esimerkiksi työllisyysvaikutukset voisivat kasvaa realistisessa skenaariossa 24 henkilötyövuodella ja optimistisessa skenaariossa 46 henkilötyövuodella nykytilanteeseen nähden. Pessimistisessä skenaariossa laskua nykyiseen tulisi 17 henkilötyövuotta. Savonlinnan seutukunta hyötyisi realistisen skenaarion toteutumisesta 16 henkilötyövuotta ja optimistisen skenaarion toteutumisesta 30 henkilötyövuotta nykyiseen vaikutukseen verrattuna. Pessimistinen skenaario laskisi työllisyysvaikutusta nykyisestä seitsemällä henkilötyövuodella. Pieksämäen seutukuntaan vastaavat työllisyysvaikutukset olisivat realistisessa +4, optimistisessa +7 ja pessimistisessä skenaariossa -2 henkilötyövuotta nykytilanteeseen nähden.

Vapaa-ajan asukkaiden kulutuksen aluetaloudellisiin vaikutuksiin vaikuttavat merkittävästi lähtötiedot, jotka tässä tapauksessa saatiin Mökkibarometrin (2016b) Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden kyselyvastauksista. Nämä luvut ovat hyvin lähellä aikaisempina vuosina kerättyjä kulutustietoja. Luvut ovat kuitenkin vastaajien arvioita, eivät tarkkoja tilastotietoja. Ei voida olla esimerkiksi varmoja siitä, sisältävätkö kyselyiden vastaukset myös muut kuin yrityksiltä ostetut tuotteet ja palvelut, jotka voivat sisältää muun muassa talkooapua, suoramyyntiä, vaihtokauppaa tai harmaata taloutta. Aluetaloudelliset vaikutukset saattavat näin ollen olla todellisuudessa arvioitua suurempia, jos yritysten ulkopuolinen kulutus ei ole mukana Mökkibarometrin (2016b) kyselyn vastauksissa. Muiden kuin yrityksiltä ostettavien tuotteiden ja palveluiden käyttö vapaa-ajan asukkaiden parissa on yleistä, mutta sen arvo ja taloudellinen merkittävyys maaseudun kotitalouksille on liian vähäistä ollakseen kuitenkaan pääasiallinen tai yksittäinen tulonlähde. Vaikka sen taloudellinen merkitys ei ole kovin suuri, sillä

on muita tärkeitä tehtäviä kuten sosiaalisten suhteiden luominen, ylläpitäminen ja vahvistaminen sekä yhteisöllisyyden luominen. Näin ollen yritysten ulkopuolisten kanavien käyttö todennäköisesti jatkuu pitkään, sillä ne perustuvat luottamukseen ja vahvoihin sosiaalisiin kontakteihin. Samalla kyse on todellisista lyhyistä tarjontaketjuista tuottajien ja kuluttajien välillä. Suhteellisen pienestä taloudellisesta merkityksestä huolimatta muiden kuin yritysten tarjoamien tuotteiden ja palveluiden käyttö vapaa-ajan asukkaiden parissa saattaa olla merkittävä lisätulonlähde muun muassa eläkeläisille.

Skenaariotulosten osalta tulee huomioda, että tulevaisuutta koskevat tulokset ovat suuntaa antavia, mahdollisten kehityssuuntien vaikutuksia. Skenaarioiden tulokset antavat kuitenkin hyvän kuvan siitä, millaisia aluetaloudellisia vaikutuksia syntyy, jos esimerkiksi vapaa-ajan asumiseen maakunnassa panostetaan ja mökkeilyn suosio alueella jatkuu. Vastaavasti pessimistinen skenaario antaa suuntaa niille vaikutuksille, jotka syntyvät, jos vapaa-ajan asumiseen ei panosteta eikä Etelä-Savo enää houkuttele mökkeilijöitä entiseen tapaan. Esimerkiksi vapaa-ajan asukkaiden palvelutarjontaa edistämäl-

lä ja alueen houkuttelevuuteen panostamalla maakunnan saama taloudellinen hyöty alueen vapaa-ajan asukkaista voisi kasvaa. Kyse on useammista miljoonista euroista, joten vapaa-ajan asumisen taloudellista potentiaalia ei ole syytä unohtaa. Kuten Czarnecki & Sireni (2016) ovat todenneet, vapaa-ajan asukkaat muodostavat yrittäjille ja kunnille osittain vielä hyödyntämättömän taloudellisen ja kehityksellisen potentiaalin. Esimerkiksi mökkitalkkareiden tyyppiset monipuolisia palveluja tarjoavat yritykset nähdään uusina työmahdollisuuksina (Czarnecki & Sireni 2016).

Tulosten osalta on hyvä muistaa, että tässä tarkastelussa on huomioitu ainoastaan kulutuksen osuus vaikutuksista. Esimerkiksi mökkien rakentamista ja tonttien ostoja ei ole tässä tarkastelussa otettu huomioon. Lisäksi laskelmissa huomioitiin ainoastaan Etelä-Savon ulkopuolelta tulevien mökkiläisten kulutus. Näin ollen voidaan hyvin todeta, että kokonaisuudessaan vapaa-ajan asukkaiden vaikutus Etelä-Savoon ja sen seutukuntiin on todennäköisesti tässä raportissa esitettyjä tuloksia suurempi.

6 KESKUSTELUA

Vapaa-ajan asumisella on suuri ja jopa kasvava merkitys Etelä-Savon aluetaloudelle sekä sen elinvoimalle. Maakunnalla on kaikki mahdollisuudet tulla projektin nimen mukaisesti ”vapaa-ajan asumisen kestäväksi ykkösalueeksi” Suomessa. Tämä ei ole kuitenkaan itsestään selvää, sillä vapaa-ajan asuminen on jatkuvassa muutoksessa, mikä edellyttää palvelutarjonnalta mukautumista kysynnän muutoksiin. Vapaa-ajan asumisen kausittaisuuden vuoksi tarvitaan panostuksia yrittäjien yhteistointintaan sekä muun muassa digitaaliseen markkinointiin uusien mökkeilijäsukupolvien kulutustapojen mukaisesti.

Mitä Etelä-Savossa voitaisiin tehdä paremmin tulevaisuudessa? Kuten aiemmin on todettu (Rantanen & Hyyryläinen 2012), vapaa-ajan asuminen ja sen palveluympäristö ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Mikäli palveluja pystytään tarjoamaan kysynnän mukaisesti, syntyy positiivinen kehityssuunta. Valitettavasti kehitys voi kääntyä myös toisin päin.

Isot trendit, kuten ilmastonmuutos, edellyttävät kestävyysnäkökulman huomioimista entistä enemmän. Etelä-Savon toistaiseksi suhteellisen puhtaat järvivedet nousevat yhä tärkeämpään asemaan. Samalla on syytä osallistua keskusteluun vähäpäästöisten liikkumismuotojen yleistymisen ja kehitystyön puolesta. Mikäli vapaa-ajan asuntojen omistaminen ei tulevaisuudessa enää houkuttele entiseen tapaan, olisi edelleen kehitettävä tehokkaita ja turvallisia tapoja vuokrata vapaa-ajan asuntoja.

Läheinen suhde paikkaan voi itsessään toimia kehityksen voimavarana. Joskus tarvitaan vain luovuutta ja uskallustakin, jotta halukkuus toimia paikkakunnan hyväksi voi toteutua käytännössä. Kuten tiedetään, monelle vapaa-ajan asukkaalle oma mökkipaikka on hyvin lähellä sydäntä. Jotta näin olisi tulevaisuudessakin, on sen eteen hyvä toimia pitkäjänteisesti.

LÄHTEET

- Bess, R. & Ambargis, Z. (2011). Input-Output Models for Impact analysis: Suggestions for Practitioners Using RIMS II Multipliers. The 50th Southern Regional Science Association Conference, March 23-27, 2011, New Orleans, Louisiana.
- Czarnecki, A. & Sireni, M. (2016). Tuovatko vapaa-ajan asukkaat rahaa kuntaan? Tutkimus kysyntään vaikuttavista tekijöistä. Kunnallistieteellinen aikauskirja 3/2016.
- Czarnecki, A. (2017). Going Local? Linking and Intergrating Second-Home Owners with the Community's Economy. A Comparative Study between Finnish and Polish Second-Home Owners. Polish Studies in Economics, Volume 9.
- Etelä-Savo (2014). Etelä-Savon matkailustrategia 2014–2020. Etelä-Savon maakuntaliitto. Saatavilla: https://issuu.com/esavo/docs/esavo_matkailustrategia14-20_net_06.
- Etelä-Savo (2015). Etelä-Savon matkailun ja vapaa-ajan asutuksen aluetalousvaikutukset on selvitetty. Etelä-Savon maakuntaliiton internet-sivusto. Saatavilla: <http://suuntanasaimaa.kixit.fi/fi/page/46?newsitem=510>. (julkaistu 6.2.2015, haettu 9.11.2017)
- Etelä-Savo (2016). Puhtaasti paras! Etelä-Savo – Saimaan maakunta. Maakuntastrategia 2030. Etelä-Savon maakuntaliitto. Saatavilla: http://strategia.esavo.fi/resources/public/strategia_2030/Puhtaasti_Paras_Esavo_Strategia2030_PDF_intatiivinen.pdf.
- Etelä-Savon matkailun aluerakenneselvitys (2013). Etelä-Savon maakuntaliitto. Saatavilla: <http://www.esavo.fi/resources/public/Maakuntaliitto/Matkailun%20aluerakenne/Selostus.pdf>.
- FCG (2015). Etelä-Savon matkailun ja vapaa-ajan tulo- ja työllisyys selvitys. FCG Finnish Consulting Groupin esitys tulosten julkistamisseminaarissa 5.2.2015. Saatavilla: http://esavo.fi/resources/public/Maakuntaliitto/Loppuraportti_E_Savon%20matkailun%20ja%20vapaa_ajan_asumisen%20tulo%20ja%20ty%C3%B6llisyys_selvitys.pdf.
- Horridge, M. & Wittwer, G. (2010). Bringing regional detail to a CGE model using census data. *Spatial Economic Analysis*, Volume 5 Issue 2, pp 229–255, Routledge.
- Hyyryläinen, T. & Santalahti, S. (2018). Japanin kotiseutulahjoitus – *furusato noozei* – kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutuksena. *Maaseudun Uusi Aika*: maaseutututkimuksen ja –politiikan aikakauslehti 1/2018, 19–34. Saatavilla: <http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/05/MUA-2018-1-Hyyrylainen-Santalahti.pdf>
- Kumpula, T., Lipkina, O., Lehtonen, O. & Sikiö, M. (2014). Ulkomaalaisten vapaa-ajan asumisen alueelliset muodot Etelä-Savossa – tarkastelussa venäläisten kiinteistöostot. Itä-Suomen yliopisto. Seminaariesitys 22.5.2014. Saatavilla: http://www2.uef.fi/documents/1160268/2395425/Ven%C3%A4l%C3%A4isten_kiinteist%C3%B6stot_kalvosarja.pdf/f82241fa-52b7-48f1-b239-529a5a7371ab.
- Maanmittauslaitos (2017). Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. Saatavilla: <https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/avoimien-aineistojen-tiedostopalvelu>
- Maanmittauslaitos (2018). Tilastotietoa kiinteistökaupoista. Saatavilla: https://khr.maanmittauslaitos.fi/tilastopalvelu/rest/API/kiinteistokauppojen-tilastopalvelu.html?v=1.2.0&#t511g5_x_2011_2012_2013_2014_2015_2016_2017_x_Kunta
- Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy ja Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti (2018). Etelä-Savo kestävän vapaa-ajan asumisen ykkösalueeksi –hanke: Yrityskysely.
- Mules, T. (2000). Globalization and the Economic Impacts of Tourism. *Tourism in the 21st Century: Lesson from Experience*. B. Faulkner, G. Muscado, E. Laws (ed.), London, Continuum: 312–327.
- Mökkibarometri (2016a). FCG Finnish Consulting Group Oy. Saariistoasiain neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavilla: <http://mmm.fi/documents/1410837/1880296/Mokkibarometri+2016/7b69ab48-5859-4b55-8dc2-5514cdfa6000>
- Mökkibarometri (2016b). FCG Finnish Consulting Group Oy. Etelä-Savossa mökin omistavien vastaukset mökkibarometrikyselyyn. FCG Konsultointi Oy:n sähköpostitse 20.12.2017 toimittama aineisto.

- Nieminen, M. (2003). Kesämökkibarometri 2003 [sähköinen tietoineisto]. Versio 1.0 (2015-08-17). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jaka-ja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3046>.
- Nieminen, M. (2008). Kesämökkibarometri 2008 [sähköinen tietoineisto]. Versio 1.1 (2014-10-03). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jaka-ja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2503>.
- Nurmi, O. & Okkonen, T. (2017). Alueellinen matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset maakunnittain 2013-2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. TEM raportteja 21/2017.
- Rantanen, M. (2016). Kehittämiskohteena vapaa-ajan asuminen: Kansainvälinen näkökulma. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 160. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229436/Raportteja160.pdf?sequence=1>.
- Rantanen, M. (toim.) (2014). Modernisoituvat mökkeilytyylit – Paikallisten palveluympäristöjen muutosvoima. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 123. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229344/Raportteja123.pdf?sequence=1>.
- Rantanen, M. & Hyyryläinen, T. (2012). Vapaa-ajan asukkaat paikallisia palveluympäristöjä muovaamassa. *Maaseudun Uusi Aika* 2/2012.
- Ruokolainen, O., Suutari, T., Kolehmainen, J., Kujala, S. & Törmä, T. (2016). Pitävä ote kulttuuritoimintojen aluetaloudellisista vaikutuksista ja merkityksistä? Tapauksena Seinäjoen rytmimusiikki-klusteri. *Alue ja ympäristö* 1/2016, s. 95-110.
- Rutherford, T. & Törmä, H. (2009). Efficiency of Fiscal Measures in Preventing Out-migration from North Finland. *Regional Studies* Vol. 44.4, pp. 465-475.
- Saaristoasiain neuvottelukunta & FCG Finnish Consulting Group Oy (2017). Nuoret aikuiset mökkeilijöinä 2030 -selvitys. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 5/2017. Helsinki 2017.
- Soomushoo (2017). Ministry of Internal Affairs and Communication. Saatavilla: <http://www.soumu.go.jp/> / <http://www.soumu.go.jp/english/index.html>
- SYKE (2017). Ympäristökarttapalvelu Karpalo. Kaupunki-maaseutu-luokitus. Saatavilla: <https://www2.ymparisto.fi/Karpalo/Silverlight-Viewer.aspx>. (haettu 23.11.2017)
- Tilastokeskus (2016). Rakennukset ja kesämökkit. Tilastojen kuvaukset [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 9.11.2017]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/rakke/kas.html>.
- Tilastokeskus (2017). Rakennukset ja kesämökkit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 9.11.2017]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/rakke/tau.html>.
- Tilastokeskus (2018a). Etelä-Savon kesämökkit kunnan ja omistajan kotikunnan mukaan 2005–2016. Tilastokeskuksen 31.1.2018 sähköpostitse toimittama maksullinen tilausaineisto.
- Tilastokeskus (2018b). Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 23.11.2017]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>.
- Tilastokeskus (2018c). Alueutilinpito [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-3393. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 21.3.2018]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/altp/index.html>.
- Tilastokeskus (2018d). Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 23.3.2018]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/tyti/index.html>.
- Tilastokeskus (2018e). Rakennukset ja kesämökkit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 29.6.2018]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/rakke/tau.html>.
- Tuloverolaki 1992. Tuloverolaki 30.12.1992/1535, Lahjoitusvähennys 57 § (11.6.2010/504), Luonnollisen henkilön lahjoitusvähennys 98a § (17.12.2015/1546).
- Törmä, H. (2008). Do Small Towne Development Projects Matter, and Can CGE Help? *Journal of Spatial Economic analysis* Vol. 3, No. 2, June.
- Törmä, H., Kujala, S. & Kinnunen, J. (2015). The employment and population impacts of the boom and bust of Talvivaara mine in the context of severe environmental accidents – A CGE evaluation. *Resources Policy*, Vol. 46, pp. 127-138.
- Visit Finland (2018). Alueellinen matkailutilinpito [verkkojulkaisu]. Tilastotietokanta Rudolf [viitattu 23.3.2018]. Saatavilla: <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pjweb/fi/VisitFinland>.
- Valtiovarainministeriö (2018). Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Valtiovarainministeriön julkaisu, 3/2018. Saatavilla: http://vm.fi/documents/10623/6391674/03+2018+VM+Kaksoiskuntaselvitys_160118.pdf/20940e5a-3b64-42a5-b895-5e7c32528792?version=1.0.
- Wittwer, G. (toim.) (2012). Economic Modeling of Water: The Australian CGE Experience. Springer.

LIITE 1. REGFIN-MALLIT

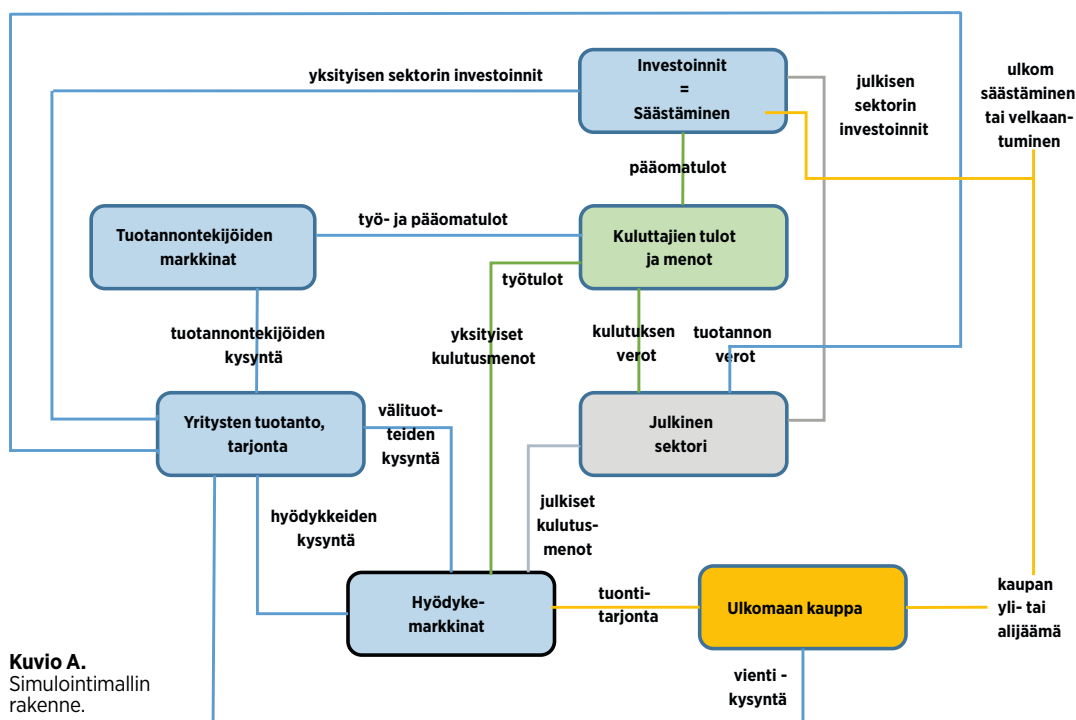
RegFin-mallit (ks. mm. Ruralia-instituutti 2018¹⁷) ottavat tuotannon ja tulojen lisäksi huomioon suhteellisten hintojen, talouden päätöksentekijöiden (kotitaloudet, yritykset ja julkinen sektori) epälineaarisen käyttäytymisen ja talouden resurssirajoitteiden kuten työvoiman riittävyyden vaikutukset. Malleissa oletetaan, että taloudessa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Oleellista on talouden sopeutuminen suhteellisten hintojen muutosten myötä uuteen tasapainoon taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvien muutosten jälkeen. Mallit ovat toimialapohjaisia, joten niillä voidaan analysoida kaikkia taloudessa tapahtuvia muutoksia, jotka ovat ilmaistavissa toimialatasolla. Erilaisten hankkeiden ja ilmiöiden arvoketjujen määrällinen arviointi on siten mahdollista.

Mallissa kuvataan sekä hyödyke- että tuotannon- tekijöiden markkinoita. Kukin toimiala tuottaa hyödykkeitä (tavaroita ja palveluita) käyttäen kah-

ta tuotannontekijää: pääomaa (mm. rakennuksia, koneita ja kuljetusvälineitä) ja työvoimaa. Alkutuotannossa ja tutkimustarpeen mukaan muillakin toimialoilla pääomapanoksesta erotellaan maa-alaplanos. Tuotannontekijät, väli- ja lopputuotteet ovat osin korvattavissa keskenään. Keskeistä on tuotannontekijöiden, väli- ja lopputuotteiden sekä kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän ja tarjonnan välinen kilpailu.

Yksityinen kulutus perustuu kotitalouksien työtuloihin ja julkinen kulutus verotuloihin. Tuotanto myydään hyödykemarkkinoilla oman alueen kuluttajille (yritykset, kotitaloudet ja julkinen sektori), kotimaisen kaupan kautta Suomen muille alueille ja ulkomaankaupan kautta ulkomaille. Alueellinen tuotanto vaatii myös tuontipankkia, kuten väli- ja lopputuotteita. Näitä alue ostaa kotimaan kaupan avulla Suomen muilta alueilta ja ulkomaankaupan avulla ulkomailta. Investoinnit suuntautuvat toimialoille joilla pääoman tuotto on suurin. Yrittäjien pääomatulot samoin kuin mahdollinen ulkomaankaupan ylijäämä rahoittavat investointeja.

17 Ruralia-instituutti (2018). Aluetaloudelliset arvioinnit. Saata-
villä: [https://www.helsinki.fi/ruralia-instituutti/alueta-
loude-
lliset-arvioinnit](https://www.helsinki.fi/ruralia-instituutti/alueta-
loude-
lliset-arvioinnit)

Aluemallin simulaatiotulokset osoittavat, miten suuria taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvien muutosten vaikutukset ovat mm. seuraaviin talouden indikaattoreihin: BKT, työllisyys, yksityinen kulutus, verotulot, julkinen kulutus, investoinnit, kotimaan ja ulkomaan kauppa. Simulaatiotulokset ovat luonteeltaan nettomääräisiä esimerkiksi BKT:n laskennassa vähennetään tuonnin (meno-erä) arvo, mutta kotimaisessa kysynnässä on mukana viennin arvo (tulonerä).

Simulointimallin perusaineisto kattaa Suomen kaikki viisi suuraluetta ja 19 maakuntaa. Maakunta voidaan tarvittaessa jakaa useaan seutukuntaan. Toimialojen lukumäärä on seutukunta- ja maakuntatasolla yleensä 29 ja seutukuntatasolla 17. Alatoimialoja voidaan erottaa päätoimialoista tai luoda uusia toimialoja, mikäli lisätietoa alatoimialojen kustannus- ja kysyntärakenteista on olemassa. Mallin lisäaineisto kerätään tutkimusongelman tarpeita vastaavaksi, jotta skenaarioiden parametrisointi on tarkka. Aineiston laatu varmistetaan automaattisilla tarkastusrutiineilla jotka varmistavat, että kansan- ja aluetilipidon asettamat ja mikro- ja makrotaloustieteen mukaiset reunaehdot täyttyvät.

RegFin on staattinen malli, missä ei tunnetta polkua perustasapainosta uuteen tasapainoon. RegFinDyn puolestaan on dynaaminen malli, jonka avulla voidaan tarkastella yli ajan tapahtuvia muutoksia. Dynaamisessa mallissa tuloksia verrataan aina perusuraan eli arvioituun todennäköisimpään tilanteeseen ilman tarkasteltua muutosta.

RegFin-aluealleilla on tehty jo yli 60 määrällistä arviointitutkimusta. Lisää tietoa metodista ja aiemmista raporteista on saatavilla julkaisuisista (mm. Törmä ym. 2015¹⁸; Rutherford & Törmä 2010¹⁹) sekä osoitteesta: <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/aluetaloudelliset-arvioinnit>

LASKENTAMENETELMÄÄN LIITTYVÄT TUOREIMMAT JULKAISUT

ARTIKKELIT

Karttunen Kalle, Ahtikoski Anssi, Kujala Susanna, Törmä Hannu, Kinnunen Jouko, Salminen Hannu, Huuskonen Seija, Kojola Soili, Lehtonen Mika, Hynynen Jari & Ranta Tapio (2018) Regional socio-economic impacts of intensive forest management, a CGE approach. *Bio-mass & Bioenergy* 118 (2018) 8–15.

Pekka Peura, Ari Haapanen, Kaarina Reini & Hannu Törmä (2018). Regional impacts of sustainable energy in western Finland. *Journal of Cleaner Production* 187, 85–97.

Ruokolainen Olli, Suutari Timo, Kolehmainen Jari, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2016). Pitävä ote kulttuuritoimintojen aluetaloudellisista vaikutuksista ja merkityksistä? Tapauksena Seinäjoen rytmimusiikkiklusteri. *Alue ja Ympäristö* 45:1 (2016).

Anne Matilainen, Susanna Keskinarkaus & Törmä Hannu (2016). The Economic Significance of Hunting Tourism in East Lapland, Finland. *Human Dimensions of Wildlife*.

Törmä Hannu, Kujala Susanna & Jouko Kinnunen (2015). The employment and population impacts of the boom and bust of Talvivaara mine in the context of severe environmental accidents – A CGE evaluation. *Resources Policy*, Vol. 46, pp. 127–138.

MUUT JULKAISUT

Pohja-Mykrä Mari, Matilainen Anne, Kujala Susanna, Hakala Outi, Harvio Viktor, Törmä Hannu, Kurki Sami (2018). Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/2018.

Kujala Susanna, Kinnunen Jouko, Hakala Outi ja Törmä Hannu (2017). Seinäjoen ammattikorkeakoulun aluetaloudelliset vaikutukset 1992–2017. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 27.

Kinnunen Jouko, Hakala Outi, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2017). De regionalekonomiska effekterna av Katternökoncernens verksamhet. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 174.

Kinnunen Jouko, Hakala Outi, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2017). Katternö-konsernin toimintojen aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 173.

18 Törmä Hannu, Kujala Susanna & Kinnunen Jouko (2015). The employment and population impacts of the boom and bust of Talvivaara mine in the context of severe environmental accidents – A CGE evaluation. *Resources Policy*, Vol. 46, pp. 127–138.

19 Rutherford Thomas F. and Törmä Hannu (2010). Efficiency of Fiscal Measures in Preventing Out Migration from North Finland. *Regional Studies*, Vol. 44, No 4, 465 – 475.

- Kujala Susanna, Kinnunen Jouko, Hakala Outi ja Törmä Hannu (2017). Metsätoimialan tulevaisuuden skenaarioiden aluetaloudelliset vaikutukset Etelä-Savossa. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 172.
- Viitaharju Leena, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2017). Economic effects of organic production in Finland. NJF Report. 13, 1, s. 108-110.
- Viitaharju Leena, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2017). Luomutuotanto 2020 – Aluetaloudelliset vaikutukset ja asema julkisella sektorilla. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 170.
- Tiainen Markku, Kujala Susanna, Ahtola Timo, Eilu Pasi, Grönholm Sari, Hakala Outi, Istolahti Paavo, Jumppanen Aapo, Kärkkäinen Niilo, Rasilainen Kalevi ja Törmä Hannu (2017). Potentiaalisen kaivostoiminnan aluetaloudelliset vaikutukset Kanta-Hämeessä. Geologian tutkimuskeskus, Tutkimusraportteja 229.
- Pekka Peura, Erkki Hiltunen, Ari Haapanen, Karoliina Auvinen, Risto Soukka, Hannu Törmä, Susanna Kujala, Johanna Pohjola, Anne Mäkiranta, Petri Välisuo, Kaisa Grönman, Rathan Kumar, Saija Rasi, Eeva Lehtonen, Perttu Anttila (2017). Hajautetun uusiutuvan energian mahdollisuudet ja rajoitteet (HEMU). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2017.
- Törmä Hannu, Hakala Outi ja Zimoch Urszula (2015). Rapu- ja kalatalouden aluetaloudelliset vaikutukset ilmastonmuutoksen oloissa. Tarkastelussa Säkylän Pyhäjärvi Rauman seutukunnassa. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 148.
- Arffman Mika, Kytölä Liisa, Leinonen Toni, Törmä Hannu, Kujala Susanna, Kokkonen Veli-Matti (2014). Selvitys Kainuun biotalouden aluetaloudelliset vaikutukset - Kainuun biotalouden aluehallinnus. Vuosikerta / volyymi. B7, Kainuun liitto.
- Väisänen Hanna-Maija, Määttä Susanna, Suokas Brita ja Törmä Hannu (2014). Maakunnallista luomu- ja lähiruokaa yhteistyössä ammattikeittäille. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 140.
- Laukkonen Juha ja Törmä Hannu (2014). Suomen kaivosalan vaikuttavuuden kehitys ja haasteet vuosina 2010–2020. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 136.
- Urszula Zimoch, Hannu Törmä, Susanna Keskinarkaus, Mikko Rautiainen ja Jouko Kinnunen (2014). Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaiden rahankäytön aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 132.
- Susanna Määttä ja Hannu Törmä (2014). Etelä-Pohjanmaan elintarviketeollisuuden aluetaloudelliset vaikutukset - Case Altia. Diasarja, 1.10.2014.
- Leena Viitaharju, Susanna Määttä, Outi Hakala ja Törmä Hannu (2014). Työtä ja hyvinvointia! Lähiruokaa käytön aluetaloudelliset vaikutukset Suomen maakunnissa. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 118.
- Törmä Hannu ja Juha Laukkonen (2014). Talvi-vaaran kaivoksen kriisin vaikutukset Kainuun aluetalouteen ja väestön määrään. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 116.
- Reini Kaarina, Törmä Hannu, Männistö Tuomas, Peura Pekka, Kannonlahti Jouni, Hyttinen Timo ja Haapanen Ari (2014). Uusiutuvat energian lähteet ja hajautetun energian tuotannon aluetaloudellinen vaikuttavuus Pietarsaaren ja Kaustisen seutukunnissa. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 115.
- Heikki Metsäranta, Törmä Hannu, Jouko Kinnunen, Seppo Laakso ja Urszula Zimoch (2014). The wider economic impacts of transport investments. Pirkanmaan liiton FP7 –hankkeen WP 5.

LIITE 2. HERKKYYSTARKASTELUT

Tulevaisuuden skenaarioiden oletuksiin liittyy selvää epävarmuutta, sillä ne ovat arvioituja mahdollisia kehityssuuntia. Koska tulevaisuutta ei voida tarkasti ennakoida, on tulosten osalta hyvä toteuttaa herkkyystarkastelu. Numeeristen mallien tulosten luotettavuutta testataan usein erilaisten herkkyysokeiden avulla. Niissä tutkitaan, kuinka herkästi eri oletukset ja muutosarviot vaikuttavat tuloksiin. Tässä tarkastelussa toteutettiin herkkyystarkastelu arvioitujen kulutusmäärien ja niiden muutosten suuruuden suhteen. Metodina käytettiin SSA (Systematic Sensitivity Analysis) tekniikkaa. Siinä skenaario ratkaistaan useaan kertaan niin, että kulutusarvioita vaihdellaan ± 20 prosentin vaihteluvälillä keskiarvon molemmiin puolin.

Seuraavissa taulukoissa A ja B on esitetty vapaa-ajan asumisen vaikutukset tulevaisuudessa ± 20 prosentin arviovälillä nykytilanteeseen verrattuna. Herkkyystarkastelujen perusteella muutosten ar-

vioidulla suuruudella on vaikutusta tuloksiin. Esimerkiksi realistisessa skenaariossa vapaa-ajan asumisen arvon vaikuttavuus nykytilanteeseen nähden olisi koko Etelä-Savon tasolla 18,9 ja 26,1 miljoonan euron välillä. Alkuperäisissä tuloksissa (luku 4.2) vastaava ero nykytilanteeseen on 22,6 miljoonaa euroa. Työllisyyden osalta (taulukko B) realistisessa skenaariossa vapaa-ajan asumisen vaikutus maakunnassa voisi kasvaa 34 henkilötyövuodella nykytilanteeseen nähden, jos muutos tulee olemaan arvioitua 20 prosenttia pienempi, tai 52 henkilötyövuodella, jos muutos tulee olemaan 20 prosenttia arvioitua suurempi. Alkuperäinen arvioitu kasvu nykytilanteeseen nähden on 44 henkilötyövuotta.

Yhteenvetona voimme todeta, että tutkimuksessa saadut tulokset poikkeavat vaikuttavuuden piste-estimaateista. Erot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä, joten tässä saatuja tuloksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina.

Taulukko A. Vaikutukset yksityiseen kulutukseen ± 20 prosentin arviovälillä, ero nykytilanteeseen.

Yksityinen kulutus, milj. euroa	Mikkelin seutukunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Realistinen skenaario	9,8 – 13,5	7,2 – 10,0	1,9 – 2,6	18,9 – 26,1
Optimistinen skenaario	18,7 – 25,9	13,1 – 18,1	3,3 – 4,5	35,1 – 48,5
Pessimistinen skenaario	-0,8 – -0,6	-0,6 – -0,5	-0,3 – -0,2	-1,7 – -1,2

Taulukko B. Vaikutukset työllisyyteen ± 20 prosentin arviovälillä, ero nykytilanteeseen.

Työllisyys, htv	Mikkelin seutukunta	Savonlinnan seutukunta	Pieksämäen seutukunta	Etelä-Savo
Realistinen skenaario	19 – 28	13 – 19	3 – 4	34 – 52
Optimistinen skenaario	36 – 54	23 – 35	5 – 8	64 – 97
Pessimistinen skenaario	-20 – -13	-9 – -6	-2,3 – -1,6	-31 – -21

